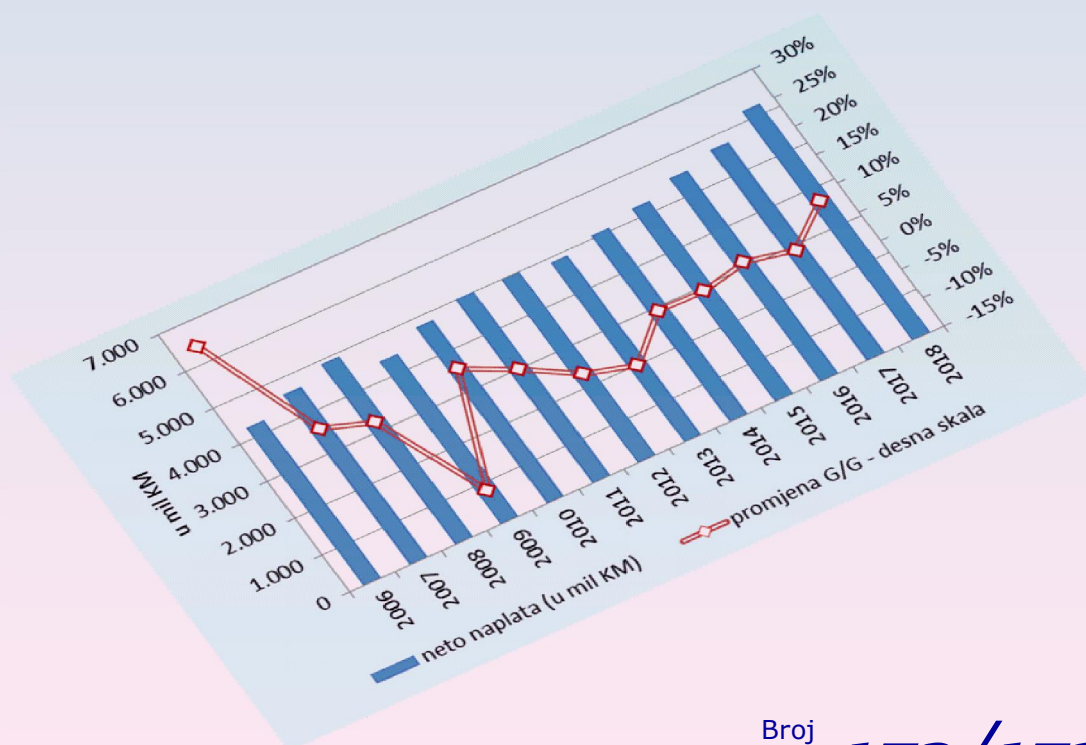

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

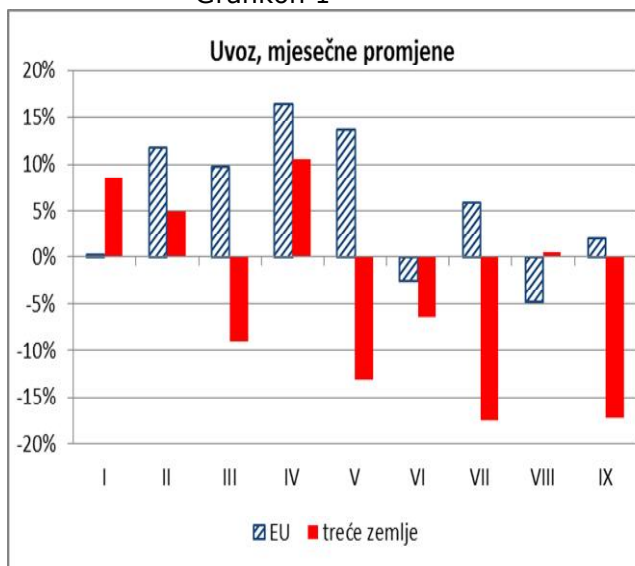
Broj
Број
Number **172/173**

novembar/decembar 2019 – studeni/prosinac 2019 – новембар/децембар 2019 – November/December 2019

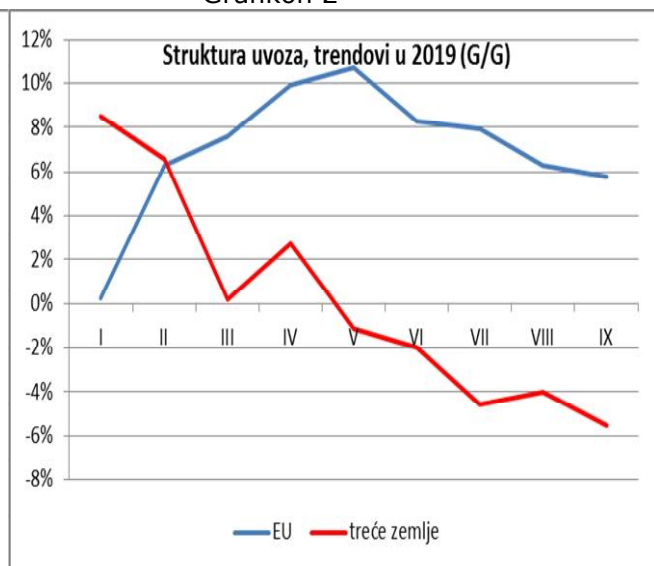
Uz ovaj dvobroj

Okončanjem najvažnije dvije faze vanjskotrgovinske liberalizacije u BiH (CEFTA, SSP) prihodi od carina gube na svojoj značajnosti, s obzirom na udio u ukupnoj naplati indirektnih poreza. Bez obzira na to, prihodi od carina su i dalje značajni zbog fiskalne konsolidacije budžeta svih nivoa vlada, a i zbog činjenice da povećavaju naplatu PDV-a. Trendovi u naplati prihoda od carina u 2019. godini ukazuju na snažno usporavanje u trećem kvartalu 2019. nakon dugog razdoblja visokih stopa rasta (vid. Projekcije 2019-2022). Naplata prihoda od carina ovisi o kretanju uvoza iz trećih zemalja i uvoza dobara iz EU koja su ostala pod carinskim režimom. Iz podataka o mjesečnom uvozu roba u 2019. može se zaključiti da je lošija naplata prihoda od carina u trećem kvartalu posljedica snažnog pada uvoza roba iz trećih zemalja i nižih stopa rasta uvoza iz EU u odnosu na referentne mjeseci iz 2018 (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Izvor: Agencija za statistiku BiH, vlastiti izračun

Pad uvoza u posljednjih nekoliko mjeseci doveo je do značajnog usporavanja kumulativa nakon snažnog uzleta u prvom kvartalu (Grafikon 2). S obzirom na evidentnu ovisnost BiH o uvozu navedeni trendovi ukazuju na usporavanje rasta ekonomije BiH i potrošnje stanovništva.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza 2019-2022	2
Kahva kao akcizna roba u zemljama Evropske unije i u Bosni i Hercegovini – I dio	26
tehnička obrada	: Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor	: Darija Komlenović, prof. Anglistike

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2019-2022¹

Sažetak

Prošlo je pola godine od objavljivanja prethodnih projekcija prihoda od indirektnih poreza (april 2019. godine). Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) je u međuvremenu (septembar 2019. godine) objavila revidirane projekcije makroekonomskih pokazatelja. U vrijeme izrade DEP-ovih martovskih projekcija nisu bili objavljeni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH (BHAS) nacionalnih računa za 2018. godinu, ali su na bazi dostupnih podataka za prva tri kvartala 2018. godine i kratkoročnih statističkih pokazatelja za četvrti kvartal u DEP-u procijenili da je u 2018. ostvaren realni rast BDP-a od 3,3%. Prilikom izrade septembarskih projekcija bili su dostupni zvanični podaci BHAS za 2018. godinu, prema kojima je ostvaren nešto veći realni rast BDP-a od martovskih projekcija, u iznosu od 3,6%.

Ako upoređujemo pokazatelje za naredne godine, vidjećemo da su posljednje DEP-ove projekcije realnog rasta BDP-a revidirane za svega -0,1 p.p. za 2019, a za -0,2 p.p. u svim narednim godinama (2020., 2021. i 2022.). Prema posljednjim projekcijama realna stopa rasta BDP-a u 2019. godini bi trebala iznositi 3,0% što je niže od ostvarenog rasta u 2018. godini. U DEP-u navode da je usporavanje trenda ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri posljedica slabljenja ekonomskih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju. Pod pretpostavkom povoljnijeg eksternog okruženja, te boljeg poslovnog ambijenta u BiH u 2020., 2021. i 2022. godini u DEP-u očekuju stope rasta realnog BDP-a od 3,5% 3,6% i 3,8%, respektivno.

Projektovani iznos naplate neto prihoda od indirektnih poreza za 2019. godinu iznosi 6.512,6 mil KM što je za 4,7% više nego u 2018. godini. Projektovana stopa rasta prihoda je za 1 p.p. viša od projekcija Odjeljenja iz aprila ove godine. Najveći doprinos projektovanom apsolutnom rastu prihoda u 2019. godini od 291,8 mil KM imaju prihodi od PDV-a (163,7 mil KM). Slijede prihodi od akciza sa projektovanim rastom od 76,5 mil KM. Projektovani rast prihoda od putarine i carina iznosi 36,5 mil KM i 14,9 mil KM, respektivno. Ostatak godišnjeg rasta prihoda od svega 0,2 mil KM se odnosi na ostale i neusklađene prihode na jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje (JR UIO).

Projektovani iznos prihoda po vrstama za 2019. godinu čini osnovu za izradu projekcija za period 2020-2022. Projektovani rast prihoda od indirektnih poreza od iznosi 196,1 mil KM, 217,5 mil KM i 246,9 mil KM za 2020., 2021. i 2022. godinu respektivno. I u ovom periodu je PDV najveći generator rasta prihoda, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima od indirektnih poreza i stabilne stope rasta u skladu sa projekcijama rasta privatne potrošnje (DEP).

¹ Prezentirane 15.10.2019.

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza

Projekcije indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2019. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (*baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, septembar 2019

Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektovanih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. Grafički prikaz projekcija komponenti BDP-a relevantnih za projekcije indirektnih poreza (DEP, septembar 2019. godine), i njihovih promjena u odnosu na DEP-ove prethodne projekcije (mart 2019. godine) prikazan je u nastavku ovog dokumenta (Grafikoni 1-3)².

Projekcije za 2019. godinu

Prema projekcijama DEP-a realna stopa rasta BDP-a u 2019. godini bi trebala biti nešto niža u odnosu na prethodnu godinu. U DEP-u navode da je usporavanje trenda ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u odnosu na prethodnu godinu u velikoj mjeri posljedica slabljenja ekonomskih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju u prvoj polovini 2019. godine koje se manifestovalo usporavanjem rasta bruto domaćeg proizvoda, prije svega u članicama EU. Uprkos slabljenju pokazatelja iz proizvodno-izvoznog sektora, u DEP-u očekuju da će Bosna i Hercegovina kroz komponente domaće tražnje (potrošnja i investicije) na kraju 2019. godine ostvariti nominalni rast BDP-a od 3,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok bi stopa realnog rasta trebala iznositi 3,0%.

Projekcije za period 2020-2022

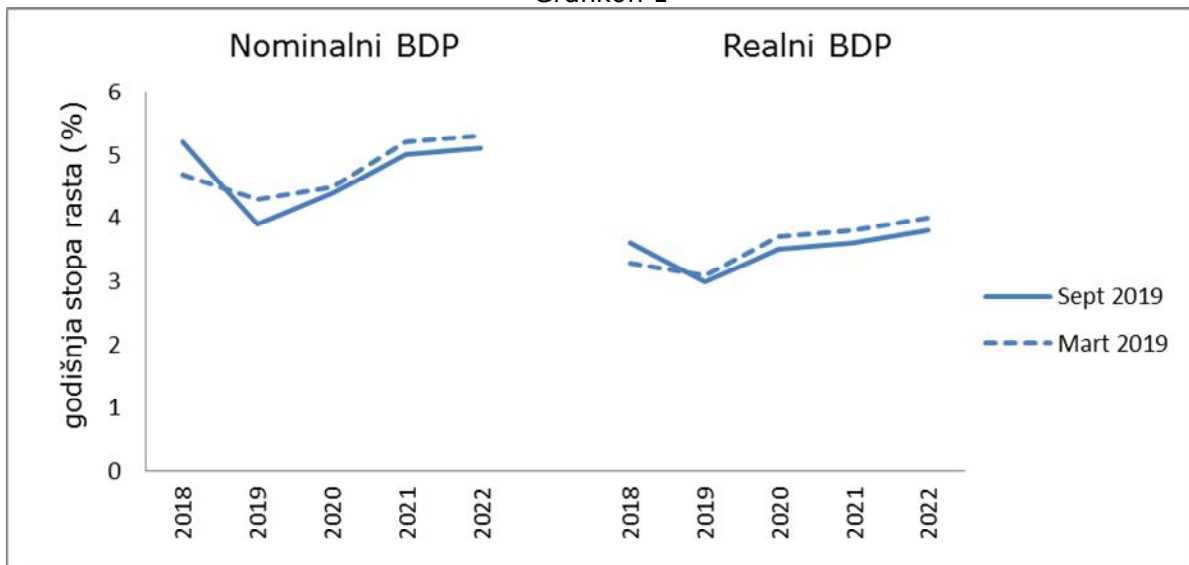
Pod pretpostavkom povoljnijeg eksternog okruženja, te boljeg poslovnog ambijenta u zemlji u 2020., 2021. i 2022. godini u DEP-u očekuju nastavak trenda ekonomskog rasta (Grafikon 1 i Tabela 1).

Tabela 1. Projekcije rasta BDP-a, DEP, septembar 2019

Projektovana stopa rasta BDP-a	ostvarenje	projekcija			
	2018	2019	2020	2021	2022
Nominalni rast	5,2	3,9	4,4	5,0	5,1
Realni rast	3,6	3,0	3,5	3,6	3,8

² Pokazatelji za 2018. godinu iz septembarskih projekcija predstavljaju zvanične podatke Agencije za statistiku BiH
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

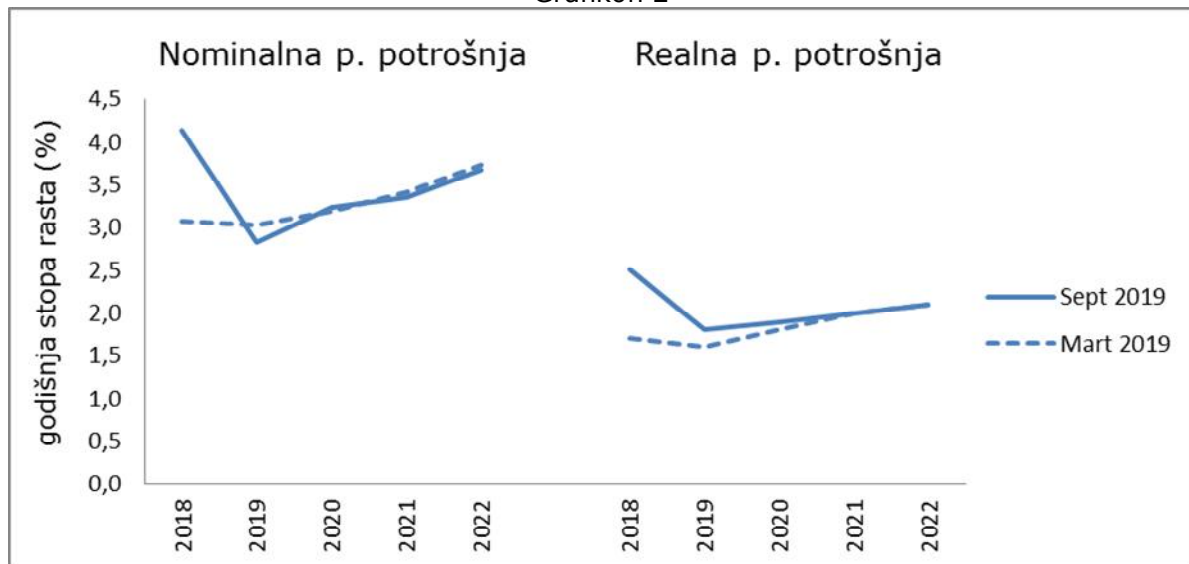
Grafikon 1

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, septembar 2019

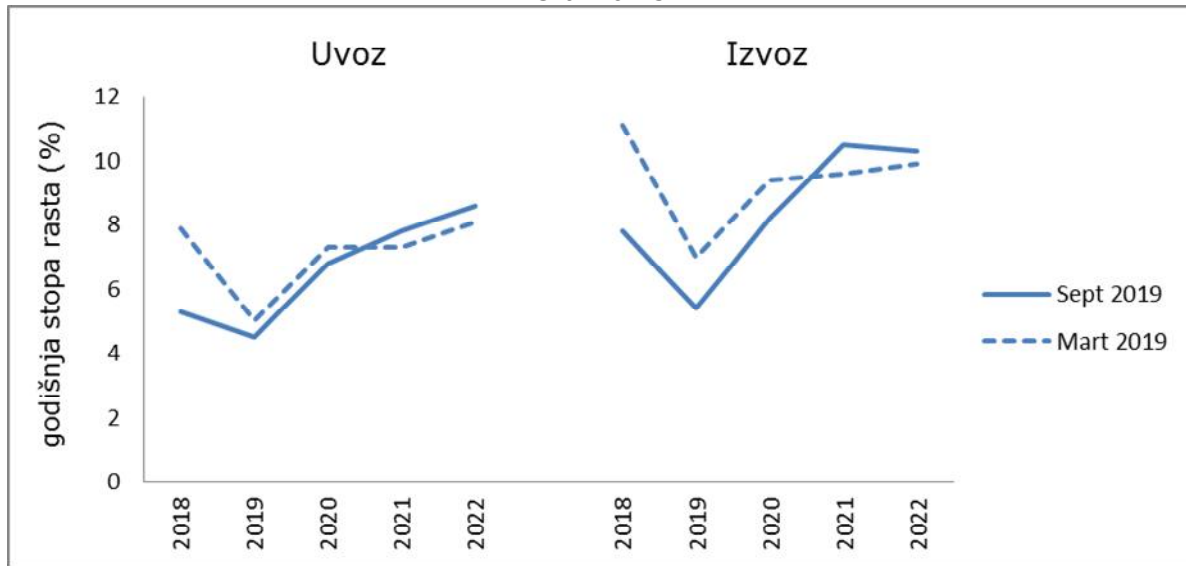
Prema DEP-ovim projekcijama, ključni oslonac ekonomskog rasta tokom u periodu 2020-2022 trebala bi biti domaća tražnja. U DEP-ovim pretpostavkama se navodi da bi povećanje ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji, te broja zaposlenih i prihoda od izvoza, kao i povećanje novčanih priliva iz inostranstva, trebali dovesti do povećanja raspoloživog dohotka građana te samim tim i privatne potrošnje. Projektovane stope rasta privatne potrošnje prikazane su u Grafikonu 2.

Grafikon 2

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, septembar 2019

Grafikon 3

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, septembar 2019

Ključne pretpostavke DEP-ovih projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene predstavljaju povoljnije eksterno okruženje uz unaprijeđenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji. Uz zavidan stepen realizacije navedenih pretpostavki u DEP-u očekuju nominalni rast izvoza po stopama 8,2%, 10,5% i 10,3% u 2020., 2021., i 2022. godini respektivno. S druge strane, prema DEP-ovim projekcijama, uvoz bi u navedenim godinama trebao rasti po nešto sporijim godišnjim stopama, prikazanim u Grafikonu 3. Tokom ovog perioda u DEP-u očekuju nešto snažniji rast uvoza roba u odnosu na uvoz usluga obzirom na očekivani rast privatne potrošnje i investicija koje se većim dijelom snabdijevaju iz uvoza roba.

Projekcije investicija za period 2020-2022 ukazuju na njihov značajniji rast, odnosno veći doprinos očekivanom rastu BDP-a. U DEP-u očekuju povećanje ukupnih investicija po stopama od 10,2%, 9,1% i 10,4% za 2020., 2021. i 2022. godinu respektivno (stope realnog rasta 9,7%, 8,9%, i 8,8%, respektivno). Iako navedene stope rasta investicija mogu djelovati optimistično, u DEP-u ističu da investicije još uvijek imaju prilično skromnu zastupljenost u strukturi BDP-a.

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika akciza na duhan u 2019. utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom³ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godine okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta⁴, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁵

Zakonom⁶ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na Grafikonu 4.⁷

Grafikon 4. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

	CEFTA	EU, SSP			carinsko evidentir.			EFTA		EU, adapt. SSP	
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2019.godinu (Službeni glasnik BiH br. 75/18).

⁴ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri se nalaze izmjene Zakona o akcizama, koje je Upravni odbor UIO usvojio u 2018.godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične akcize na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu je usvojena Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznosa akcize na duhan za pušenje za 2019.godinu prema važećem Zakonu. S obzirom da su dostignuti EU standardi u oporezivanju cigareta u 2019.godini navedene izmjene Zakona o akcizama nisu više aktualne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

⁵ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

⁶ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjivaće se od 31.1.2020. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 54/19), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je član 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04. 2018.g.

⁷ Više o liberalizaciji vanjske trgovine BiH u Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, mart/april 2018.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO (Grafikon 5). U 2006. godini je prikupljeno 4,1 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2018. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za više od 50% (6,2 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2). Nakon pada ovog udjela sa 18,8% u 2008. godini na 17,1% u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3% (2013) i 18,6% (2011). U 2018. godini je iznosio 18,3%. Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4%.

Grafikon 5

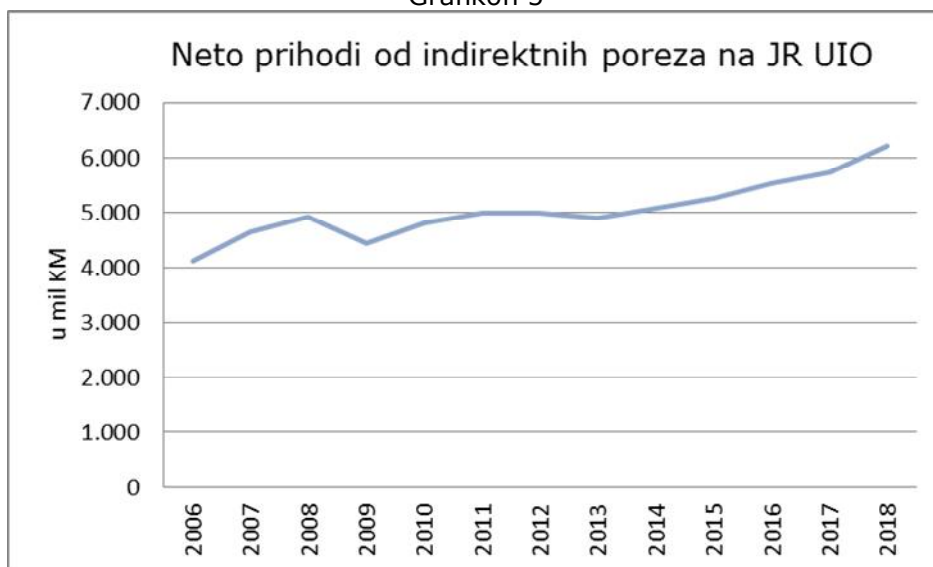

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
% BDP-a	19,5	19,8	18,8	17,1	18,4	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,8	17,7	18,3
% potroš.	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,7	18,3	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS

1.3.1. Naplata u 2018. godini

Pregled naplate indirektnih poreza pokazuje da je u 2018. naplaćen rekordni iznos prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO od 6.220,8 mil KM, a stopa rasta je dosegla čak 8,6%. Visoka stopa rasta je bila očekivana imajući u vidu efekte izmjene Zakona o akcizama. Da bi se u svrhu analize osigurala uporedivost naplate prihoda od indirektnih poreza u 2018. sa naplatom u 2017. potrebno je bilo u cijelosti isključiti naplatu namjenske putarine, s obzirom na činjenicu da se skoro svi efekti izmjena Zakona o akcizama (u primjeni od 1.2.2018.) odnose na namjensku

putarinu. Iznos prihoda nakon isključivanja namjenske putarine predstavlja transfere prihoda prema budžetu institucija BiH, entitetima i Distriktu ("sredstva za raspodjelu"). Nakon isključivanja naplate namjenske putarine iz iznosa ukupno naplaćenih indirektnih poreza u 2017. i 2018. rast sredstava za raspodjelu u 2018. iznosi 4,7%. Budući da efekti izmjena Zakona o akcizama uključuju i iznos PDV-a koji je naplaćen na dodatnu namjensku putarinu isključivanjem tog efekta stopa rasta sredstava za raspodjelu iznosi 4%. Stoga, može se zaključiti da su izmjene Zakona o akcizama donijele 4,6 p.p. rasta prihoda od indirektnih poreza.

1.3.2. Naplata u periodu januar-septembar 2019.g.

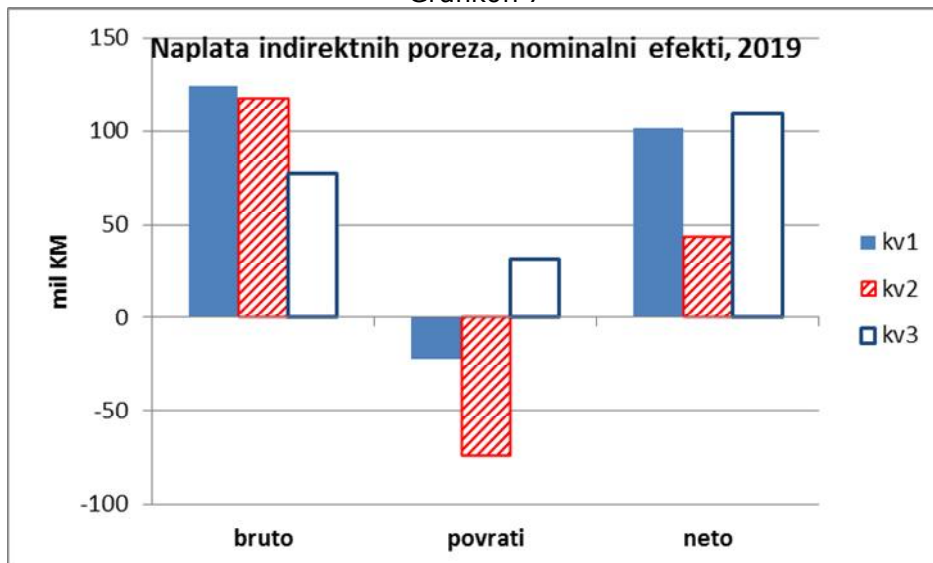
Ukupni prihodi

Prema preliminarnom izvještaju UIO o gotovinskom toku na JR u septembru 2019. neto naplata indirektnih poreza je bila veća za 2,7 mil KM, odnosno za 0,5% u odnosu na septembar 2018. Slabija naplata indirektnih poreza u septembru značajno je usporila rast kumulativne naplate. Na nivou devet mjeseci 2019. bruto naplata prihoda od indirektnih poreza je veća za 309,1 mil KM ili za 5,5% u odnosu na isti period 2018. Istovremeno su isplate povrata bile veće za 65,8 mil KM ili za 6,4%. U konačnici, za devet mjeseci je naplaćeno 243,4 mil KM neto prihoda više nego u istom periodu 2018, što predstavlja rast od 5,3%. Poređenje naplate u 2019. sa 2018. po kvartalima pokazuje stabilan rast naplate indirektnih poreza u proteklih pet godina (Grafikon 6). Rast prihoda od 7,4% u prvom kvartalu 2019. dijelom je rezultat povećanja putarine zbog primjene izmjena Zakona o akcizama, koji su se ispoljili u januaru. Zbog izuzetno loše naplate u junu u drugom kvartalu ostvaren je rast od 2,8%. Međutim, već u trećem kvartalu, uglavnom zahvaljujući snažnom rastu prihoda od akciza na duhanske prerađevine i derivate nafte, ponovno je ostvarena visoka stopa rasta od 6,5%.

Grafikon 6

Grafikon 7

Poređenje kvartalnih nominalnih efekata naplate (Grafikon 7) ukazuju na zaključak da su najveći efekti ostvareni u prvom kvartalu, što je i očekivano zbog uticaja naplate povećane putarine u januaru 2019., koja je, zajedno sa pripadajućim PDV-om iznosila cca 20 mil KM. Ipak, primjetan je opadajući trend kvartalnih efekata bruto naplate. S druge strane, naplatu prihoda u 2019. snažno su obilježile oscilacije u isplata povrata, koje su eskalirale u drugom kvartalu, značajno umanjivši pozitivan rast bruto naplate. No, u trećem kvartalu došlo je prvo do usporavanja isplata povrata, a potom i do pozitivnih efekata u septembru, što je pozitivno djelovalo na neto naplatu indirektnih poreza u trećem kvartalu. Izvršenje naplate prihoda od indirektnih poreza od 5,3% za devet mjeseci 2019. za 1,6 postotnih poena je više od projekcija Odjeljenja iz aprila 2019.⁸. Potrebno je naglasiti da je efekat primjene izmjena Zakona o akcizama donio 0,4 postotnih poena rasta prihoda od indirektnih poreza.

Analiza po vrstama prihoda⁹

Carine

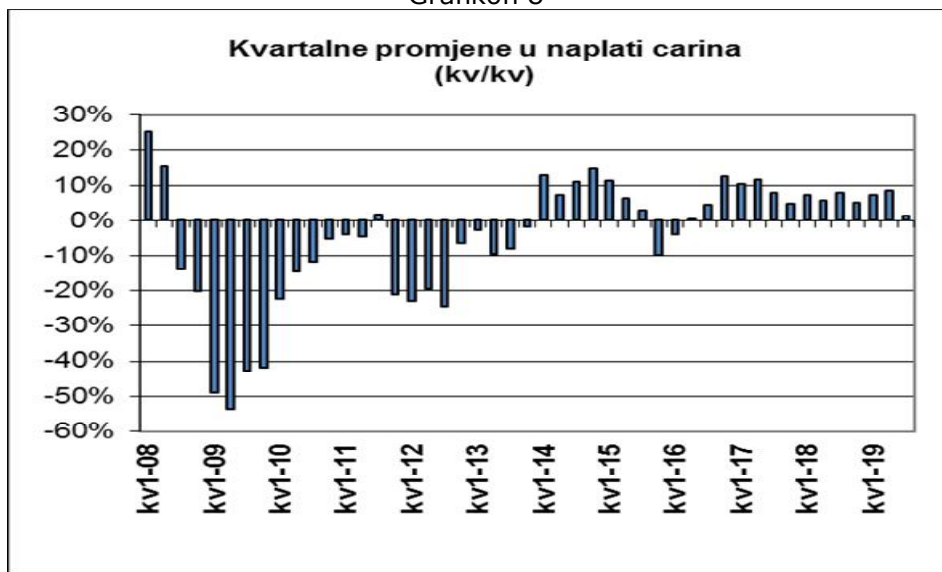
Nakon dužeg perioda pozitivnog mjesečnog rasta u avgustu i septembru 2019. je zabilježen pad prihoda od carina, što je usporilo kumulativnu stopu rasta na 5,5%. Pad prihoda od carina u avgustu je bio posljedica usporavanja uvoza iz EU, te pada uvoza iz Rusije, Kine i ostalih azijskih zemalja¹⁰. Pregled kvartalnih trendova pokazuje stabilnu naplatu prihoda od carina u posljednjih dvanaest kvartala u kontinuitetu, sa kvartalnim stopama rasta između 5% i 10%, koje nije ugrozila ni primjena adaptacije SSP (Grafikon 8). U prvom kvartalu 2019. zabilježen je rast naplate carina od 7,1%, a u drugom od 8,5%. Taj niz je neočekivano prekinut u trećem kvartalu 2019. kada je ostvaren skroman rast prihoda od 1,3%. Može se pretpostaviti da je usporavanje uvoza iz EU signal usporavanja ekonomije BiH, a usporavanje uvoza iz azijskih zemalja signal usporavanja privatne potrošnje građana BiH.

⁸ Projekcije su objavljene u OMA biltenu br. 166/167, maj/juni 2019., www.oma.uino.gov.ba.

⁹ Treba napomenuti da je naplaćeno i 21 mil KM prihoda, koji budući da nisu usklađeni u IT sistemu UIO, nisu mogli biti uzeti u obzir u analizi naplate po prihodima.

¹⁰ Prema podacima Agencije za statistiku BiH u avgustu 2019. uvoz iz azijskih zemalja je smanjen za 10,3%, pri čemu je uvoz iz Kine manji za 7,3%. Isto tako, zabilježen je pad uvoza iz Rusije od 11,6%. Izvor: www.bhas.gov.ba.

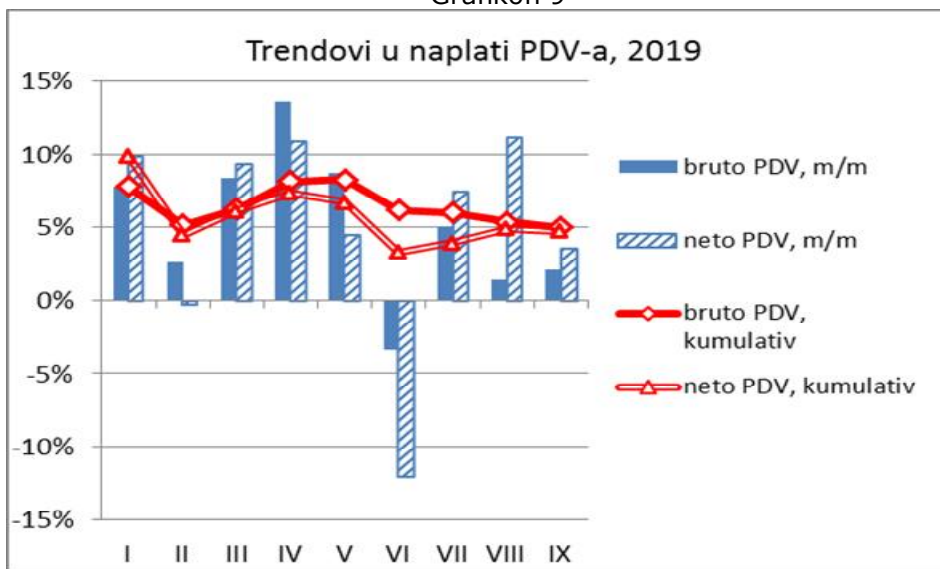
Grafikon 8

PDV

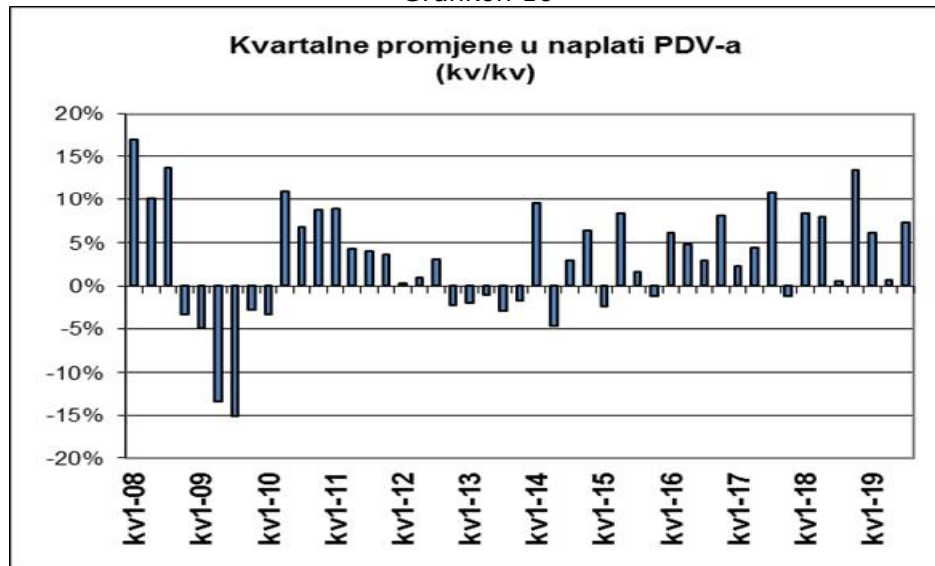
Naplata neto prihoda od PDV-a u 2019. odlikuju visoke stope rasta (Grafikon 9), osim velikog pada u mjesecu junu, kao posljedice kumulativnog negativnog efekta pada bruto naplate i rasta isplata povrata. U posljednja tri mjeseca zabilježeni su pozitivni trendovi, kako u bruto naplati, tako i u isplata povrata, što je stabilizovalo neto naplatu. Naplata bruto PDV-a je u periodu januar – septembar 2019. povećana za 5%, dok je naplata neto PDV-a rasla po stopi od 4,7%. S obzirom da je prema preliminarnom izvještaju ostalo neusklađeno 21 mil KM prihoda nakon usklađivanja realno je očekivati blagi rast kumulativne stope.

Grafikon 9

Potrebno je naglasiti da je primjena koncepta neto gotovinskog izvještavanja u 2018.¹¹ povećala naplatu PDV-a za iznos PDV kredita koji su iskorišteni za plaćanje obaveza za akcize na derivate nafte. Nakon korekcije osnovice iz 2018. kumulativna stopa rasta neto PDV-a u periodu I-IX 2019. iznosi 5,8%, odnosno 1,1 postotni poen više u odnosu na gotovinski izvještaj po vrstama prihoda.

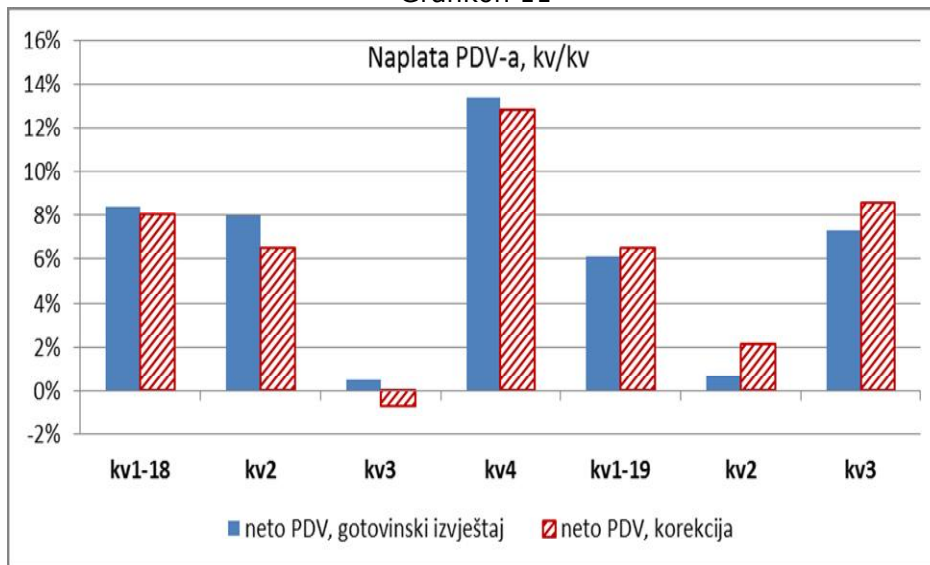
Grafikon 10

Kvartalni trendovi (Grafikon 10) ukazuju na snažne kvartalne oscilacije u posljednje dvije godine, koje su dijelom posljedica promjene sheme u isplatama povrata PDV-a, odnosno privremenim suspenzijama isplata tokom opsežnih kontrolnih aktivnosti. U prvom kvartalu 2019. ostvarena je stopa rasta neto PDV-a od 6,1%, u drugom 0,7%, a u trećem 7,3%. Nakon korekcija osnovice za poređenje iz 2018.godine kvartalne poređenje naplate PDV-a prema Grafikonu 11 pokazuju veće stope rasta na nivou kvartala u 2019. u odnosu na izračun prema podacima iz gotovinskog izvještaja UIO iz Grafikona 10.

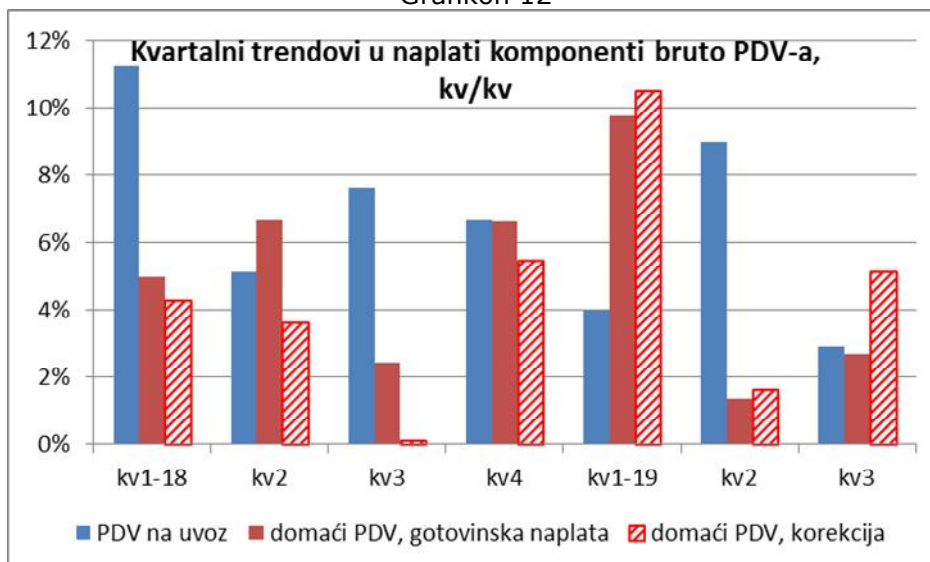
¹¹ UIO prilikom izvještavanja koristi neto gotovinski koncept, prema kojem se kao prihodi po pojedinim vrstama indirektnih poreza prikazuju samo neto gotovinske uplate. Zbog značajne kompenzacije obaveza za akcize na naftne derivate i obaveza za putarinu potraživanjima po osnovu PDV-a (porezni kredit) tokom 2018.godine došlo je do značajnih odstupanja strukture naplaćenih prihoda u odnosu na onu koja je prikazana u izvještaju UIO za tu godinu. Naplata akciza je neopravdano umanjena, dok se, s druge strane, naplata PDV-a neopravdano povećala za iznos prihoda koji su kompenzirani. Isti problem, ali sa suprotnim predznakom kada se radi o uticaju iznosa kompenziranih prihoda na strukturu naplate, ispoljio se i u 2019, jer je osnovica za poređenje iz 2018. neopravdano veća kada se radi o PDV-u, odnosno neopravdano niža, kada je riječ o akcizama i putarini.

Grafikon 11

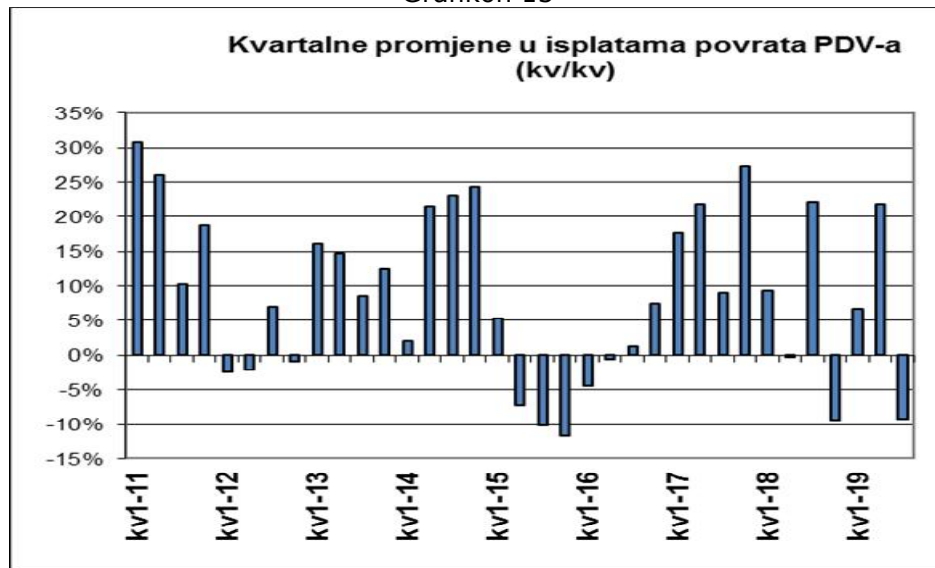

Analiza komponenti bruto PDV-a ukazuje na pozitivan trend naplate i kod PDV-a na uvoz i kod domaćeg PDV-a, ali sa oštrim mjesečnim oscilacijama i usporavanjem u trećem kvartalu. Kvartalna analiza pokazuje oscilirajuće pozitivne stope rasta PDV-a na uvoz od 4% u prvom kvartalu, 9% u drugom kvartalu i 2,9% u trećem kvartalu 2019. (Grafikon 12). S druge strane, kada se radi o domaćem PDV-u, u prvom kvartalu ostvaren je rast naplate od 9,8%, a u drugom i trećem kvartalu 1,4% i 2,7%, respektivno. Usklađivanjem neusklađenih prihoda za septembar, u čijoj strukturi veliki udio ima PDV-e, zasigurno će se povećati stope rasta domaćeg PDV-a. Korekcija osnovice iz 2018. za poređenje, zbog gotovinskog izvještavanja po vrstama prihoda, rezultira povećanjem kvartalnih stopa, odnosno povećanjem kumulativne stope rasta domaćeg PDV-a za devet mjeseci 2019. na 6,6% (vid. Grafikon 12, korekcija).

Grafikon 12

Grafikon 13

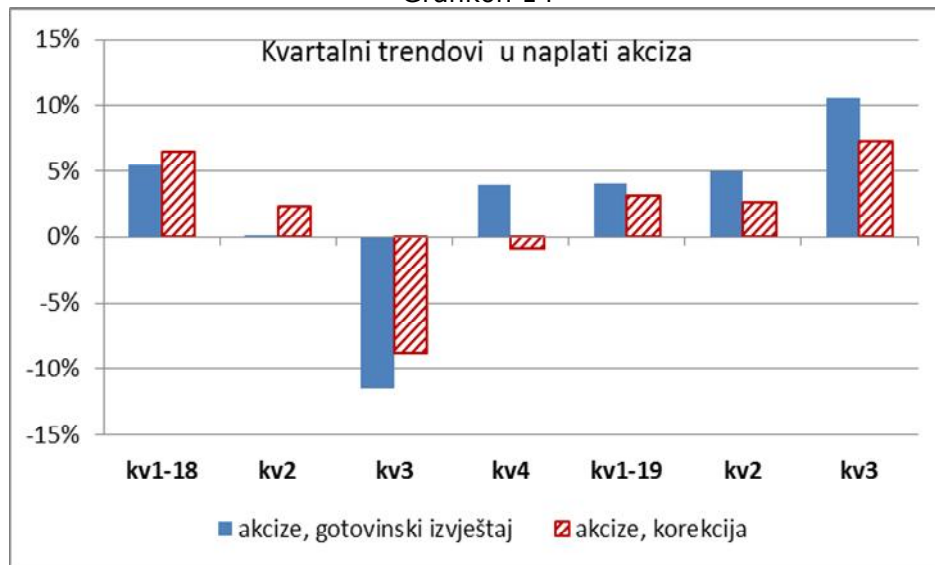
Isplate povrata PDV-a u septembru 2019, su bile manje za 3,2% u odnosu na septembar 2018, što je dodatno usporilo kumulativnu stopu rasta na 5,7%. Na nivou devet mjeseci 2019. obveznicima je vraćeno 61,3 mil KM više nego u istom periodu 2018, dok je međunarodnim organizacijama i projektima vraćeno PDV-a 3 mil KM manje nego za devet mjeseci 2018. Zbog usporavanja rasta isplata povrata u odnosu na prethodnu godinu udio povrata PDV-a u bruto naplaćenom PDV-u je bio tek 0,5 postotnih poena veći od godišnjeg udjela povrata PDV-a u bruto naplati u 2018. godini. Kvartalna analiza isplata povrata PDV-a u 2019. pokazuje snažne turbulencije - umjeren rast od 6,7% u prvom kvartalu, enorman rast od 21,9% u drugom kvartalu, te značajan pad od 9,3% u trećem kvartalu 2019. (Grafikon 13).

Akcize i putarina

Naplata prihoda od akciza u 2019. u zoni je stabilnog pozitivnog rasta, sa izuzetkom mjeseca juna. Vrhunac naplate je ostvaren u ljetnoj sezoni, iz čega se može izvesti zaključak da je rast naplate sezonski determinisan potrošnjom nerezidenata, turista i dijaspora. Posljednja dva mjeseca primjećuje se postepeno smanjivanje stopa rasta, što je usporilo i kumulativnu stopu rasta na 6,7%. Kvartalni trendovi ukupne naplate akciza pokazuju stabilan pozitivan rast u posljednja četiri kvartala (Grafikon 14).

U prvom kvartalu 2019. ostvaren je rast od 4%, a u drugom 4,9%. Snažan rast naplate akciza od 10,6%, koji je zabilježen u trećem kvartalu, rezultat je povećanja naplate akciza na duhanske prerađevine i naftne derivate (Grafikon 14, gotovinska naplata). Međutim, potrebno je imati u vidu da je značajan dio rasta prihoda od akciza posljedica računovodstvenog faktora, odnosno gotovinskog izvještavanja po vrstama prihoda. Korekcija donosi povećanje osnovice za poređenje i smanjenje stope rasta u periodu I-IX 2019. na 4,4%. Korekcije dovode i do smanjenja kvartalnih stopa rasta na 3,1%, 2,6% i 7,2% (Grafikon 14, korekcija).

Grafikon 14

Naplata ukupnih prihoda od akciza je determinisana naplatom akciza na duhanske prerađevine, koje u suficitu prihoda od akciza u periodu I-IX 2019. godine sudjeluju sa 80%¹². U prvom kvartalu 2019. ostvaren je rast akciza na duhan od 2,3% u odnosu na isti kvartal 2018. (Grafikon 15). Razlog za rast prihoda je bilo povećanje prodaje cigareta zbog odlaganja povećanja maloprodajnih cijena cigareta, koje je bilo uobičajeno u ranijim godinama nakon povećanja specifične akcize na cigarete početkom godine. U 2019. godini duhanske kompanije su snosile većinu dodatnog poreznog tereta na teret svoje dobiti čak šest mjeseci¹³, što je pozitivno uticalo na naplatu prihoda, te je i u drugom kvartalu ostvaren rast od 3,3%. Nešto viši rast prihoda u drugom kvartalu može se povezati i sa najavom korekcija cijena naviše od jula za iznos dodatnog poreznog tereta, što je rezultiralo povećanjem zaliha pred povećanje maloprodajnih cijena cigareta. Dio efekata povećanja zaliha na naplatu prihoda se prelio i u treći kvartal. Dodatno, potrošnja duhanskih prerađevina u trećem kvartalu je povećana i zbog sezonske potrošnje, što je sve kumulativno djelovalo na rast naplate u trećem kvartalu od 13,5%.

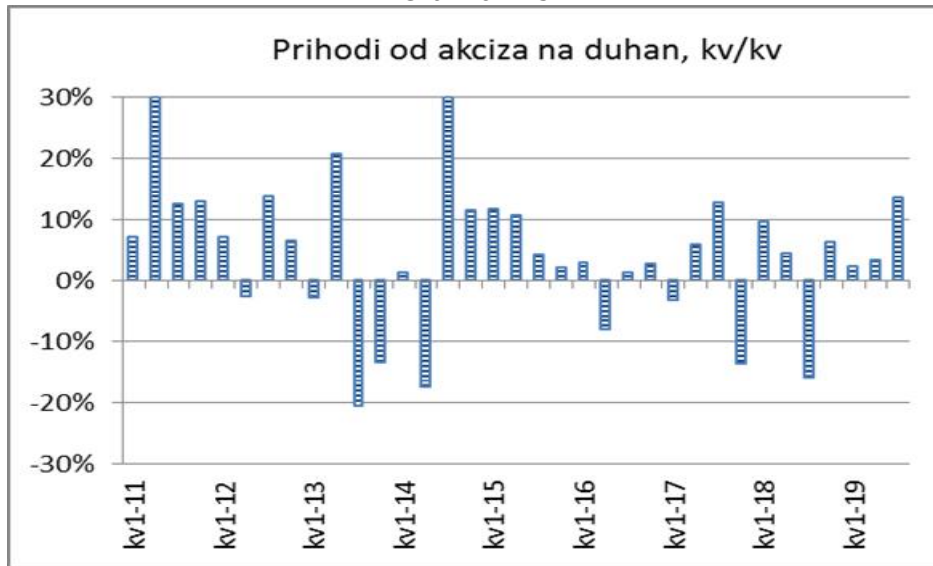
Prema neto gotovinskom izvještaju UIO u sva tri kvartala 2019. zabilježeni su stabilni pozitivni trendovi u naplati akciza na derivate nafte. U prvom kvartalu je ostvaren rast od 7,7%, u drugom 9,2%, a u trećem 9,4% (Grafikon 16, gotovinska naplata). Na nivou devet mjeseci rast iznosi 8,9%.

Međutim, čak $\frac{3}{4}$ neto efekata naplate akciza na derivate nafte su posljedica gotovinskog izvještavanja UIO u 2018, zbog kojeg je osnovica za poređenje iz 2018. bila umanjena. Iznos korekcije je značajan, čak 6,6 postotnih poena, što je kumulativni rast za devet mjeseci 2019. smanjilo na svega 2,3%. Kvartalna analiza nakon korekcija pokazuje da je naplata akciza na derivate nafte u prvom kvartalu bila veća za 4,7%, u drugom 2,1%, a u trećem je ostvaren rast od 0,6% (Grafikon 16, korekcija). Trendovi odražavaju i uticaj rasta cijena naftnih derivata na svjetskom tržištu, koji je generisan političkom i vojnom krizom na Bliskom istoku, na domaću potrošnju derivata.

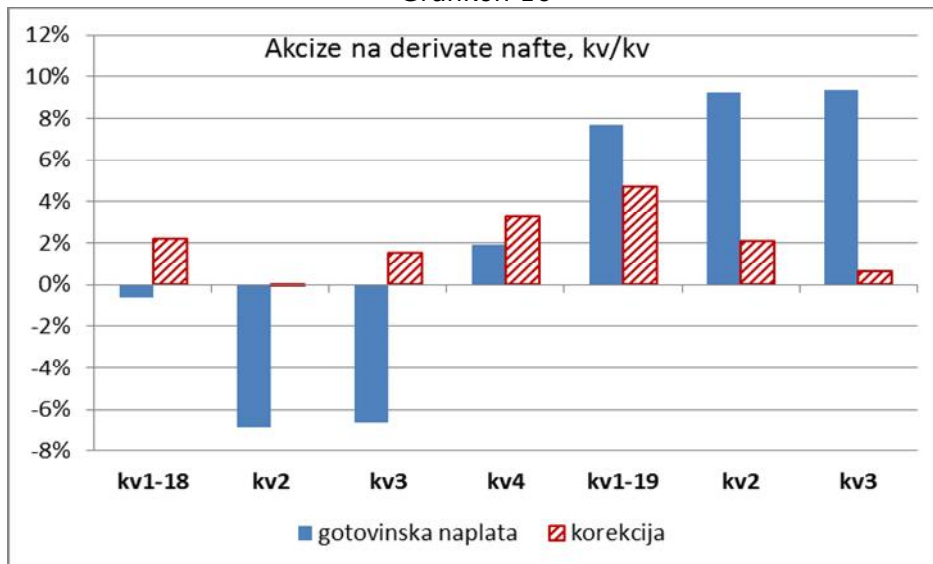
¹² Izračun je izvršen u odnosu na korigovanu osnovicu iz 2018. godine.

¹³ Za razliku od 2018. godine kada su snosile tri mjeseca.

Grafikon 15

Grafikon 16

Nakon iscrpljivanja efekata povećanja putarine od 1.2.2018. od februara 2019. nastupila je stabilizacija stopa rasta prihoda od putarine. U posljednja dva mjeseca su zabilježene i negativne stope rasta, tako da je kumulativna stopa rasta za devet mjeseci pala na 6,1%. Pregled kvartalnih trendova pokazuje razmjere efekata izmjena Zakona o akcizama na naplatu prihoda od putarine (Grafikon 17).

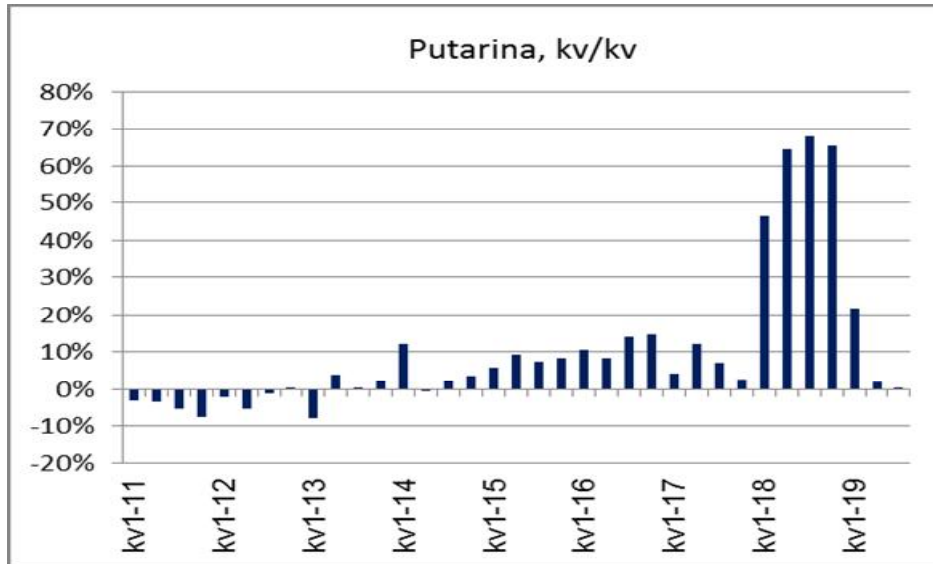
Da bi se sagledali realni trendovi u naplati putarine potrebno je razložiti stopu rasta putarine na faktore koji su je generisali. Niža statistička osnovica za poređenje iz 2018. za iznos putarine naplaćene kompenzacijom iz PDV kredita donijela je 1,3 postotnih poena rasta prihoda od putarine, dok su efekti primjene izmjena Zakona o akcizama, koji su se ispoljili u januaru 2019¹⁴, donijeli 3,7 postotnih poena rasta. Korektivni faktor sa suprotnim predznakom podrazumijeva

¹⁴ Izmjene Zakona o akcizama, kojima je povećana namjenska putarina, primjenjuju se od 1.2.2018., te se efekti rasprostiru u periodu od 1.2.2018. do 31.1.2019.

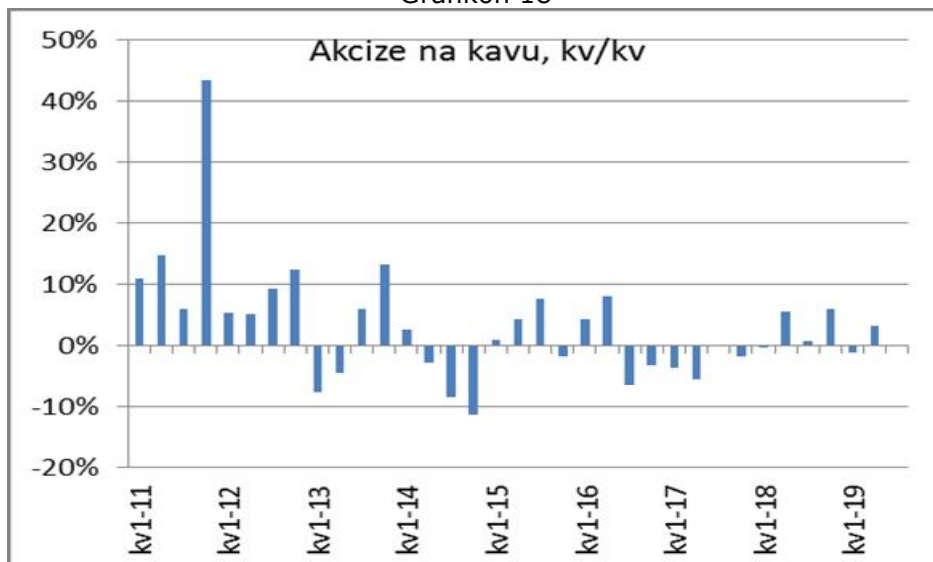
jednokratnu naplatu putarine na zatečene zalihe 31.1.2018., prije povećanja stope putarine, koje su povećale osnovicu za poređenje i time umanjile stopu rasta u 2019. za 1,9 postotnih poena. Sučeljavanjem negativnih i pozitivnih faktora rasta u odnosu na stopu rasta prema neto gotovinskom izvještaju stopa rasta prihoda u periodu januar – septembar 2019 je svedena na 2,9%.

Grafikon 17

Naplata akciza na kavu u periodu I-IX 2019. je bila veća za 0,7% u odnosu na naplatu u istom periodu 2018. Kvartalna analiza pokazuje da je u prvom kvartalu ostvaren pad prihoda od 1,2%, da bi u drugom kvartalu bio ostvaren rast od 3%. U trećem kvartalu, i pored snažnog rasta naplate u septembru, ukupno naplaćene akcize su bile na nivou naplate u istom kvartalu 2018. (Grafikon 18).

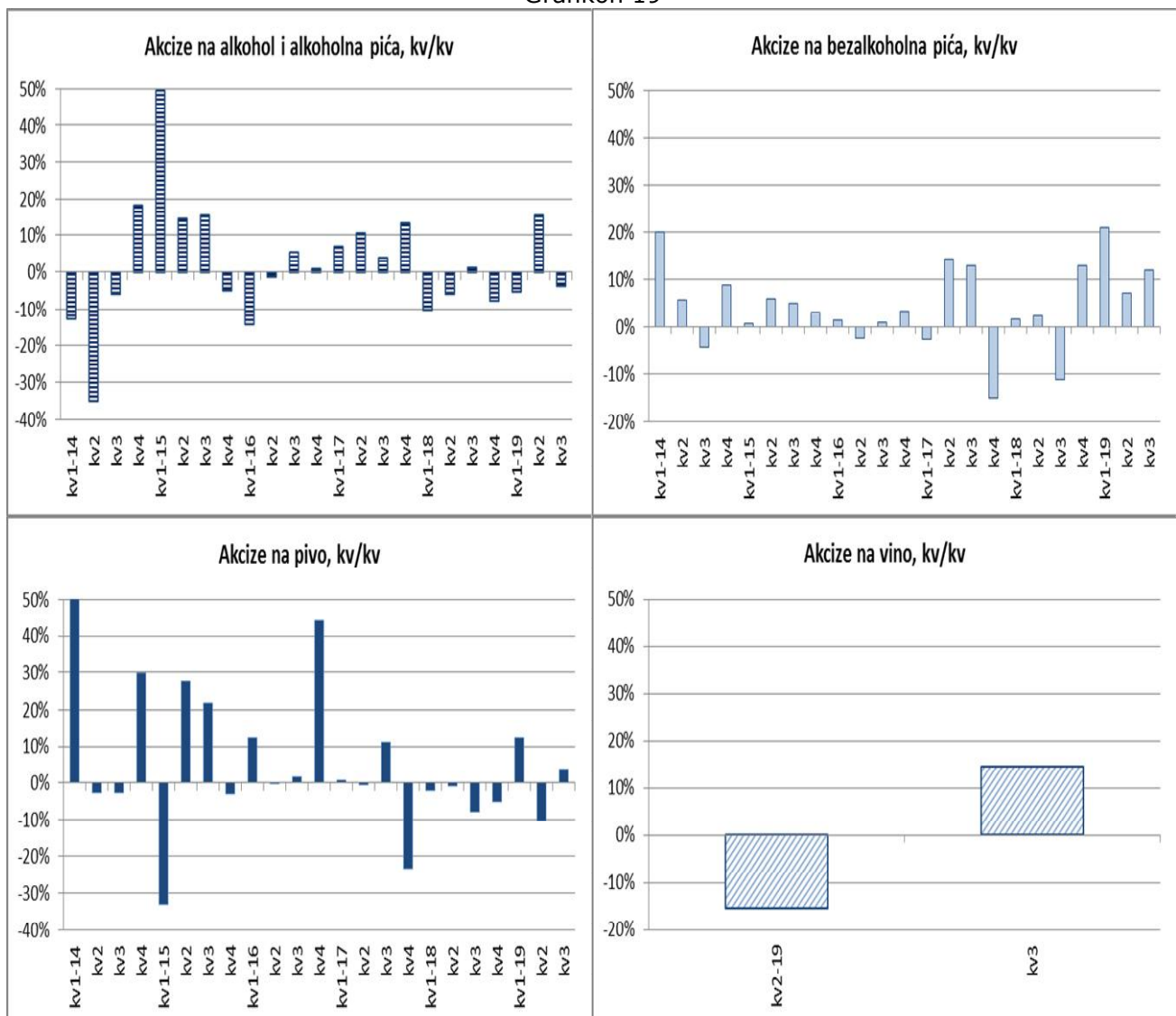
Grafikon 18

U septembru su nastavljeni negativni trendovi u naplati prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića iz avgusta, što je umanjilo pozitivne efekte iz prethodnog dijela godine. Negativne stope rasta, koje su zabilježene u prvom i trećem kvartalu, neutralizirane su snažnim rastom naplate u

drugom kvartalu 2019, tako da je kumulativna stopa rasta za devet mjeseci iznosila 2,2% (Grafikon 19). Naplata akciza na bezalkoholna pića već četiri kvartala uzastopno bilježi pozitivne stope rasta, tako da je na nivou devet mjeseci 2019. ostvaren rast od visokih 12,3% (Grafikon 19). Naplata akciza na pivo je bila pozitivna u prvom i trećem kvartalu 2019, dok je u drugom zabilježen pad (Grafikon 19). Međutim, potrebno je imati u vidu da su u januaru 2019. naplaćeni stari dugovi po osnovu domaće akcize na pivo, što je povećalo stopu rasta naplate domaćih akciza, a potom i ukupnih prihoda, iznad realnih. Isključivanjem efekta naplate starog duga ukupna naplata akciza na pivo je negativna -2,5%, a naplata akciza na domaća piva je u dubokoj dubiozi od -8,8%. Akciza na vino je uvedena posljednjim izmjenama Zakona o akcizama. Budući da se akcize na vino naplaćuju od februara 2018. poređenje naplate u prvom kvartalu 2019. nije relevantno za analizu, dok je u drugom kvartalu 2019. zabilježen pad prihoda od 15,6%, a u trećem rast od 14,4% (Grafikon 19).

Grafikon 19

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2019-2022

Tabela 3: Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza u mil KM (2019-2022)

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						Projektovana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2019	2020	2021	2022
	2018	2019	2020	2021	2022					
PDV	3.839,0	4.002,7	4.132,2	4.270,7	4.427,6		4,3%	3,2%	3,4%	3,7%
Akcize	1.444,7	1.521,2	1.554,4	1.594,5	1.639,8		5,3%	2,2%	2,6%	2,8%
Carine	286,6	301,5	322,0	347,2	377,0		5,2%	6,8%	7,8%	8,6%
Putarina	620,7	657,2	669,7	683,1	697,5		5,9%	1,9%	2,0%	2,1%
Ostalo	29,7	29,9	30,3	30,7	31,1		0,7%	1,3%	1,3%	1,3%
UKUPNO	6.220,8	6.512,6	6.708,7	6.926,2	7.173,0		4,7%	3,0%	3,2%	3,6%
Namjenska putarina *)	-385,9	-410,8	-418,6	-427,0	-435,9		6,4%	1,9%	2,0%	2,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	5.834,9	6.101,8	6.290,1	6.499,2	6.737,1		4,6%	3,1%	3,3%	3,7%

Napomene:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autouputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske putarine u 2018. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinostveni račun i raspodjeli prihoda¹⁵ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske putarine prikazane u Tabeli 3 (385,9 mil KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske putarine od 1.2.2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na temelju preliminarnog/konačnog izvještaja UIO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjele namjenske putarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31.1.2018., a raspodjela namjenske putarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko Distriktu prema novom modelu započela je tek u martu 2018.

¹⁵ Službeni glasnik BiH br. 91/17

Projekcije prihoda za period 2019-2022 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektovanih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a. Opadajući trend indirektnih poreza u BDP-u objašnjava se projektovanim padom udjela potrošnje u BDP-u (DEP).¹⁶ Projektovani udio indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji u narednom periodu je stabilan i iznosi 19,7% u 2019. i 2020. godini (rast 0,4 p.p. u odnosu na 2018. godinu), te 19,8% u 2021. i 2022. godini.

Tabela 4: Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a (2019-2022)

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2018	2019	2020	2021	2022
PDV	11,3%	11,3%	11,2%	11,0%	10,9%
Akcize	4,2%	4,3%	4,2%	4,1%	4,0%
Carine	0,8%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%
Putarina	1,8%	1,9%	1,8%	1,8%	1,7%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,3%	18,4%	18,2%	17,9%	17,6%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,2%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,2%	17,3%	17,0%	16,8%	16,6%

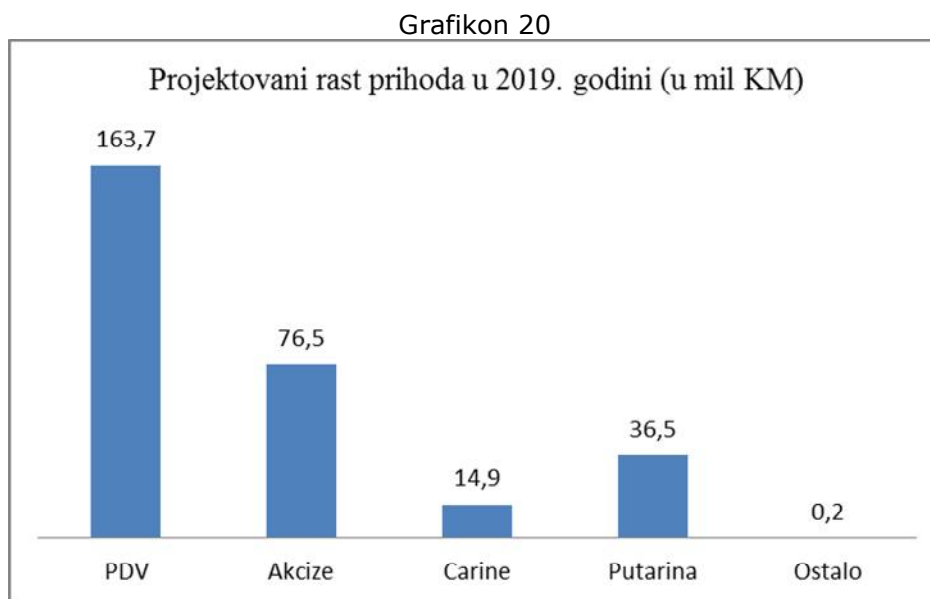
Izvori podataka za BDP: BHAS (2018) i projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020-2022, septembar 2019)

¹⁶ Prema projekcijama DEP-a iz septembra 2019.g., udio ukupne potrošnje u BDP-u će pasti sa 94,4% u 2018. godini na 89,1% u 2022.

2.1. Projekcije za 2019. godinu

Projektovani iznos neto naplate prihoda od indirektnih poreza za 2019. godinu iznosi 6.512,6 mil KM što je za 4,7% više nego u 2018. godini. Projektovani rast prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 291,8 mil KM.

Grafikon 20. prikazuje učešće pojedinih vrsta prihoda u projektovanom apsolutnom rastu ukupnih prihoda (u mil KM).

PDV

Najveći doprinos projektovanom apsolutnom rastu prihoda u 2019. godinu imaju prihodi od PDV-a (163,7 mil KM). Osnovni faktori koji su uticali da projektovana stopa rasta godišnje naplate (4,3%) bude nešto ispod ostvarene stope rasta neto PDV-a u periodu I-IX 2019. su:

1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja na nivou godine (DEP), prvenstveno rasta privatne potrošnje, koja je ispod stope rasta neto PDV-a u periodu I-IX 2019.
2. Osnovica za poređenje je relativno više uvećana u periodu I-IX 2018 nego u ostatku godine po osnovu prakse plaćanja obaveza za akcize na derivate nafte i putarine iz PDV- kredita. Naplata domaćeg PDV-a je u periodu I-IX 2018. godine uvećana za 2,0% po navedenom osnovu, dok je u periodu X-XII 2018.g. uvećana za 1,1%.

Akcize

Projektovani iznos ukupnih prihoda od akciza u 2019. godini iznosi 1.521,2 mil KM, što je za 76,5 mil KM ili 5,3% više od ostvarenja u 2018.

Prihodi od akciza na derivate nafte

Veliki dio rasta akciza u 2019. godini potiče od projektovanog rasta akciza na derivate nafte koji je značajan zbog učestale prakse kompenzacije obaveza za akcize i putarine iz potraživanja po osnovu PDV kredita u 2018. godini. U prilog projektovanom visokom rastu akciza na derivate nafte idu i povoljni trendovi naplate ovih prihoda u periodu I-IX 2019 (vid. dio 1.3.2. Naplata u periodu januar-septembar 2019.g., Grafikon 16).

Prihodi od akciza na duhan

Projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine prate tekuće i istorijske trendove, imajući u vidu da njihovo kretanje ovisi o poslovnim politikama 3-4 velike kompanije iz duhanske industrije. U četvrtom kvartalu se očekuje pogoršanje trendova, jer je duhanska industrija, za razliku od prethodnih godina, korigovala maloprodajne cijene tek nakon šest mjeseci od posljednjeg povećanja specifične akcize na duhan (1.1.2019.). Zadržavanje maloprodajnih cijena ispod nivoa koji je bio očekivan, ukoliko se ukupni dodani porezni teret prevali na cijene, donijelo je rast prodaje i rast prihoda iznad očekivanja. Budući da je vrhunac prometa cigareta i ostalih duhanskih prerađevina bio u ljetnom periodu u četvrtom kvartalu očekuje se smirivanje potrošnje i usporavanje rasta prihoda od akciza. S druge strane, s obzirom da je okončana harmonizacija akciza na cigarete sa zakonskim plafonom oporezivanja, neće biti više pritiska, kako na duhanske kompanije, tako i na potrošače, da se prilagode kao što je bilo do sada. To će u velikoj mjeri relaksirati poslovnu politiku duhanske industrije i potrošnju konzumenata duhanskih prerađevina, što bi se moglo negativno odraziti i na prihode u posljednjem kvartalu 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki očekuje se rast prihoda od akciza na duhanske prerađevine od 4,5%.

Putarina

Projektovani iznos putarine u 2019. godini iznosi 657,2 mil KM što je za 5,9% više od ostvarenja u 2018. Projektovani rast putarine od 36,5 mil KM u 2019. zasnovan je na:

1. efekatima rasta namjenske stope putarine u januaru 2019. u odnosu na januar 2018. (izmjene Zakona o akcizama primjenjuju se od 1.2.2018.),
2. Procjenama makroekonomskih pokazatelja (DEP),
3. Nižoj osnovici za poređenje (2018. godina) po osnovu kompenzacije obaveza za putarinu iz potraživanja po osnovu PDV kredita.

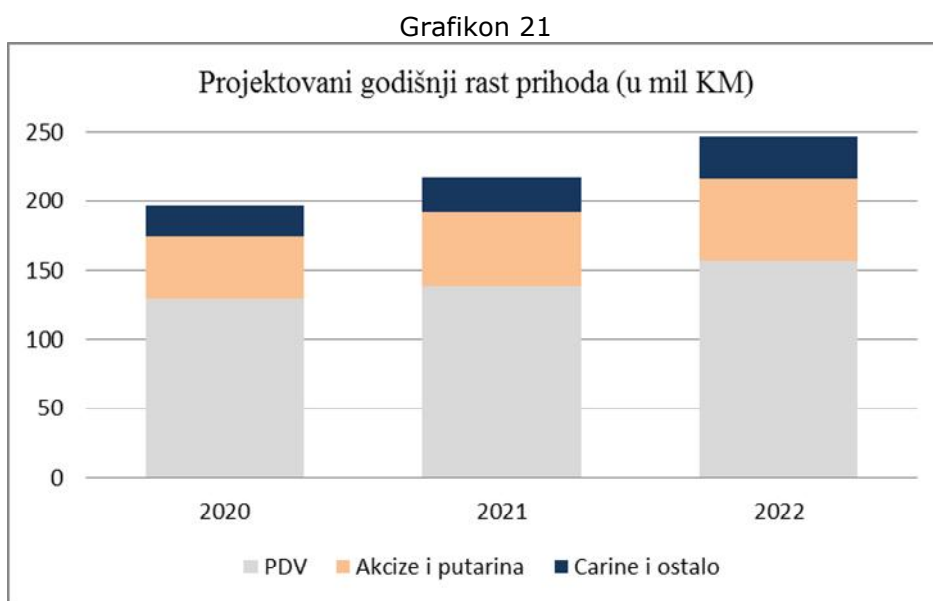
Carine

Projekcija prihoda od carina za 2019. godinu iznosi 301,5 mil KM, a zasnovana je na tekućim trendovima naplate i projekcijama rasta uvoza.

2.2. Projekcije za period 2020-2022

Projektovane stope rasta prihoda za 2020., 2021., i 2022. godinu iznose 3,0%, 3,2% i 3,6% respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektovanim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2019. godinu. Kao i u slučaju 2019. godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obaveza za akcize i putarinu i potraživanja po osnovu PDV-a. Ukoliko ih eventualno bude to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu indirektnih poreza.

U Grafikonu 21. je prikazan projektovani godišnji rast prihoda po vrstama.

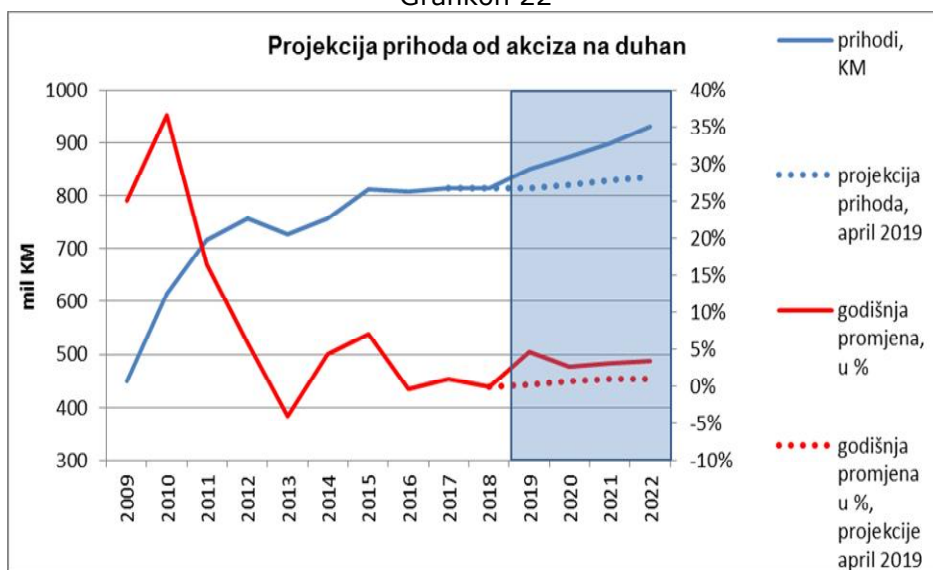
Najveći generator suficita prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generišu preko 63% apsolutnog godišnjeg projektovanog rasta prihoda .

Prihodi od putarine ne doprinose značajno projektovanom apsolutnom rastu prihoda u periodu 2020-2022. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. Projekcije akciza (izuzev dijela akciza na duhan koje se naplaćuju *ad valorem*) i putarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je, još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP, trenda pada projektovanih iznosa prihoda u BDP-u (vid. Tabela 4).

Okončanjem procesa harmonizacije akciza na cigarete sa standardima EU u 2019. godini u naredne tri godine može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza zavisi od rasta dohotka, koji bi mogao uticati da se pušači koji su ranije zbog visokih cijena cigareta prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana, tim više što će porezno opterećenje rezanog duhana biti veće od

1.1.2020. zbog usklađivanja sa kretanjem maloprodajnih cijena cigareta u 2019¹⁷. S obzirom da je prijeko potrebno stabilizirati tržište očekuje se i stabilizacija cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi budućnosti domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na dostignutom nivou ili čak njihovo smanjenje, moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta nakon decenije oštrog pada. U navedenim okolnostima u 2020. je moguće očekivati rast prihoda od akciza od 2,7%, a u 2021. i 2022. od 3% i 3,4%, respektivno (Grafikon 22). Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od akciza i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

Grafikon 22

¹⁷ Očekuje se da će Upravni odbor UIO, shodno Zakonu o akcizama, donijeti odluku o visini specifične akcize na duhan za pušenje do kraja oktobra 2019.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije

Razlike projekcija indirektnih poreza za period 2019-2022 u odnosu na projekcije iz aprila 2019. godine proizilaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja (vid. Grafikon 1-3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja).

Tabela 5: Razlike projekcija za period 2019-2022 u odnosu na projekcije iz aprila 2019. g.

	u mil KM					u % BDP-a *)			
	2019	2020	2021	2022		2019	2020	2021	2022
PDV	23,3	25,9	24,2	22,7		0,07%	0,07%	0,06%	0,06%
Akcize	41,1	58,8	77,4	100,1		0,12%	0,16%	0,20%	0,25%
Carine	-0,8	-2,4	-1,0	0,7		0,00%	-0,01%	0,00%	0,00%
Putarina	0,8	1,5	1,5	1,6		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ostalo	-4,6	-4,7	-4,7	-4,7		-0,01%	-0,01%	-0,01%	-0,01%
UKUPNO	59,7	79,1	97,4	120,4		0,17%	0,21%	0,25%	0,30%

*) Projekcija BDP, DEP, septembar 2019

Iz Tabele 5. se može zaključiti da su najveće razlike u odnosu na prethodne projekcije na prihodima od akciza. Najveći dio ovih razlika odnosi se na akcize na duhan (87,8% razlika akciza u 2019. i preko 90% razlika akciza u narednim godinama). Razlike projekcija akciza na duhan za 2019. godinu potiču uglavnom od politike dužeg odlaganja povećanja maloprodajnih cijena cigareta i preuzimanja dijela dodatnog poreznog opterećenja na teret dobiti duhanskih kompanija, koja je doprinijela rastu prodaje cigareta i naplate prihoda od akciza iznad očekivanja. Osim toga, u ljetnim mjesecima faktor rasta prihoda je bilo povećanje sezonske potrošnje nerezidenata. U narednim godinama razlike projekcija akciza na duhan potiču od više osnovice iz 2019. godine, te zbog povezivanja kretanja vrijednosti tržišta cigareta sa makroekonomskim projekcijama DEP-a.

Pozitivne razlike na projekcijama prihoda od PDV-a u 2019. godini potiču od većih korekcija naniže iznosa povrata od korekcija bruto prihoda u odnosu na aprilske projekcije Odjeljenja. Iako su projekcije bruto prihoda od PDV-a korigovane naniže zbog pogoršanja trendova naplate u odnosu na prvi kvartal 2019, usljed smanjenja projektovanog iznosa povrata za 2019. godinu, koja je izvršena na osnovu posljednjih trendova isplata, neto naplata je korigovana naviše u odnosu na aprilske projekcije. U narednim godinama razlike projekcija PDV-a potiču ponovo od više osnovice iz 2019. godine i neznatnih razlika u projekcijama rasta privatne potrošnje (Grafikon 2).

Manje razlike na projekcijama prihoda od carina potiču od promjena projekcija uvoza, dok, takođe manje razlike na putarini potiču od predviđenog višeg rasta osnovice za prihode od putarine u odnosu na akcize na derivate nafte, zbog promjena u strukturi osnovica na osnovu posljednjih dostupnih podataka s kojima raspolaže Odjeljenje.

4. Rizici

S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu ostvarenje projektovanog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2019-2022 je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektovanih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda;
- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini;
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Masovan odliv stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH finansirali dohocima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inostranstva, kao i potrošnje radno-aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja porodica većinom trošiti izvan BiH;
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodiće tržište derivata u BiH i negativno će se odraziti na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od akciza na derivate i putarine iz cijene naftnih derivata.

Kahva kao akcizna roba u zemljama Evropske unije i u Bosni i Hercegovini – I dio

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

1. Uvod

Kahva je otkrivena u IX vijeku i potiče iz etiopske regije. U XIV vijeku trgovci robljem su donosili kahvu u Arabiju odakle se trgovina kahve širila svijetom. Glavno mjesto za prodaju kahve bio je grad Mocha. Prvo mjesto gdje se kahva mogla konzumirati otvoreno je u Londonu u XVII vijeku i zvalo se „Penny University“, jer se šolja kahve mogla kupiti za jedan peni. Na tom mjestu osnovana je Londonska berza.

Kahva je tropska biljka koja najčešće raste u oblastima u blizini ekvatora sa mnogo kiše i prilično visokim temperaturama, preko 21 stepen celzijusa tokom čitave godine. Zrna kahve su plodovi stabla kahve, odnosno bobice crvene boje u kojima se nalaze zrna kahve zelene boje, te im proces prženja daje prepoznatljivu braon boju. Iako postoji mnogo različitih vrsta kahve, arabika i robusta čine preko 90,0% kahve koja se proizvodi u svijetu. Arabika je tradicionalna, najkvalitetnija i najskuplja vrsta kahve, dok robusta ima veću količinu kofeina u sjemenkama i može se uzgajati u klimatskim područjima gdje arabika ne uspijeva dobro. Koristi se kao jeftinija zamjena za arabiku, te se obično miješa s određenom količinom arabike s obzirom na svoj gorko kiseli ukus.

2. Proizvodnja kahve

Danas se više od 60,0% svjetske proizvodnje kahve proizvodi od zrna arabika koje je znatno zahtjevnije od zrna robusta. Arabika potiče iz Etiopije, dok robusta dolazi iz Indonezije i može se uzgajati čak i na nadmorskim visinama između 200 i 600 metara. Najznačajniji proizvođači zrna arabika su Brazil i Kolumbija, dok su najznačajniji proizvođači zrna robusta Afrika i Azija. Najpoznatije sorte arabika kahve su Colombian Milds, ostale Milds sorte i Brazilijan Naturals.

Postoji veliki broj proizvođača kahve, oko 70 zemalja. Brazil je najveći proizvođač kahve i druga po veličini zemlja u kojoj se konzumira kahva. U 2005. godini oko 28,2% svjetske žetve zrna zelene kahve došlo je iz Brazila, čime je i postao najveći proizvođač kahve u svijetu. Njegov sektor kahve zapošljava više od pet miliona ljudi i doprinosi 40,0% ukupne svjetske ponude kahve. Vijetnam je drugi najveći proizvođač kahve u svijetu i glavni proizvođač kahve robusta, što čini 16,0% svjetske proizvodnje. Proizvodnja kahve u Vijetnamu stvara radna mjesta za više od milion radnika. Kolumbija je drugi najveći proizvođač kahve arabika nakon Brazila. U Kolumbiji 2,4 miliona stanovnika, odnosno oko 25,0% ruralnog stanovništva zemlje ekonomski zavisi od proizvodnje kahve. Indonezija je drugi najveći izvoznik kahve robusta u svijetu koju proizvodi oko 1,5 miliona malih farmera. U Africi, najveći proizvođač kahve je Etiopija. Evropska unija (EU) je primarno tržište kahve te 60,0% sirove kahve proizvođači kahve izvoze u EU.¹⁸

¹⁸ www.ecf-coffee.org

Tabela 1. Distribucija zelene kahve po vrstama zasnovana prema grupi zemalja proizvođača

Arabika			Robusta
Colombian milds	Ostale Milds sorte	Brazilian Naturals	
Kolumbija	Bolivija	Brazil	Angola
Kenija	Burundi	Etiopija	Benin
Tanzania	Kosta Rika	Paragvaj	Kamerun
	Kuba		Centralno-afrička Republika
	Dominikanska Republika		Kongo
	Ekvador		Demokratska Republika Kongo
	El Salvador		Obala Slonovače
	Gvatemala		Ekvatorijalna Gvineja
	Haiti		Gabon
	Honduras		Gana
	Indija		Gvineja
	Jamajka		Indonezija
	Malavi		Liberija
	Meksiko		Madagaskar
	Nikaragua		Nigerija
	Panama		Filipini
	Papua Nova Gvineja		Siera Leone
	Peru		Šri Lanka
	Ruanda		Tailand
	Timor-Leste		Togo
	Venecuela		Trinidad i Tobago
	Zambia		Uganda
	Zimbabve		Vijetnam

Izvor: Međunarodna organizacija za kahvu

3. Trgovina kahvom

Kahva je jedan od najvećih izvoznih proizvoda za zemlje u razvoju i blagostanje međunarodnog tržišta kahve. Kahva utiče na živote mnogih ljudi koji se bave njenom proizvodnjom i prodajom, odnosno trgovinom kahve. Pored toga, kahva se široko koristi i veoma je „vidljiv“ proizvod te je samim tim često žarište političke debate o pitanjima razvoja i odnosa između razvijenih i zemalja u razvoju.

Poslovi trgovine kahvom vrijedni su preko 20 milijardi dolara na godišnjem nivou. Kahva se smatra najvažnijom poljoprivrednom robom u globalnoj trgovini te najznačajnijom izvoznom robom nakon sirove nafte te je od velikog ekonomskog značaja za zemlje proizvođače. Više od 100 miliona ljudi zarađuje za život od proizvodnje i prerade kahve, a mnoge zemlje u potpuno zavise od trgovine kahvom. Najznačajnija mesta za trgovanje kahvom su Londonska međunarodna finansijska berza (*the London International Financial Futures Exchange*), Njujorški odbor za trgovinu (*the New York Board of Trade*), Brazilska *Bolsa de Mercadorias & Futuros* iz Sao Paola i Tokijska berza žitarica (*the Tokyo Grain Exchange*).¹⁹

¹⁹ <https://markets.businessinsider.com/commodities/coffee-price>

4. Cijene kahve na svjetskom tržištu

Kahva je berzanska roba. Cijene jeftinije kahve sorte robusta su uglavnom i stabilnije od cijena skuplje kahve sorte arabika. Cijene sirove kahve na svjetskom tržištu prikazane su u obliku kompozitnog indikatora cijena Međunarodne organizacije za kahvu "ICO composite indicator" za sorte arabika kahve (Columbian Milds, ostale Milds sorte, Brazilian Naturals) kao i za kahvu robusta.

Prema podacima Međunarodne organizacije za kahvu²⁰ mjesečni prosjek ICO kompozitnog indikatora porastao je za 7,1% u junu 2019. godine u odnosu na prethodni mjesec te je iznosio 99,97 američkih centi/lb, što je prvo povećanje mjesečnog prosjeka od januara ove godine. Navedeno je prikazano na slici 1.

Slika 1. ICO kompozitni indikator dnevnih cijena

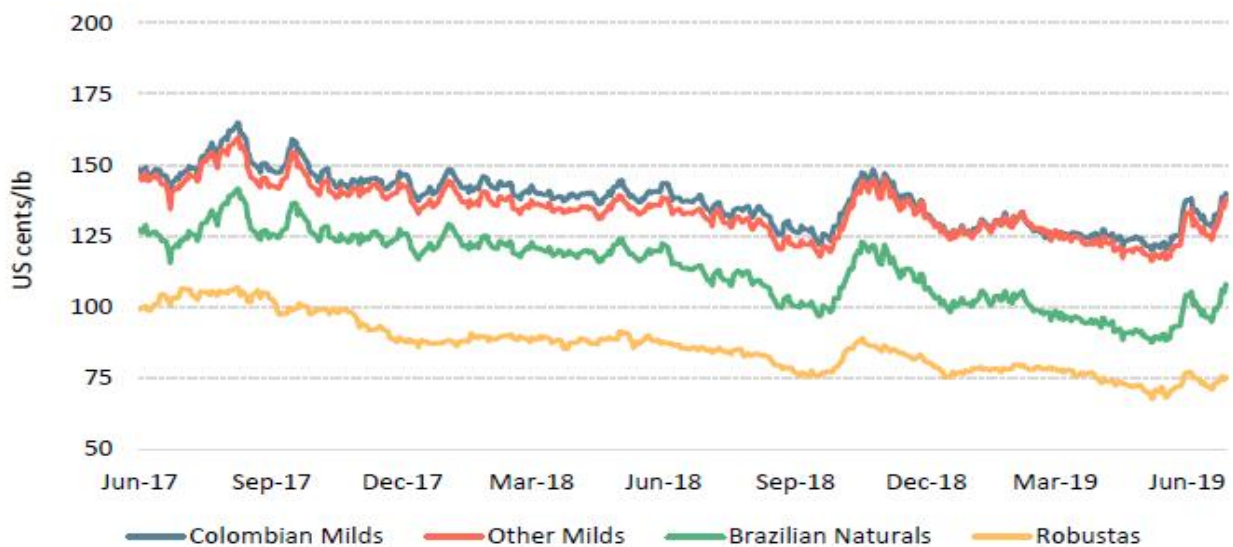
Izvor: Međunarodna organizacija za kahvu

Prosječne cijene za sve grupne pokazatelje porasle su u junu 2019. godine što je prikazano na slici 2. Cijene za Brazilian Naturals doživjele su najveći porast, te u prosjeku iznose 100,69 američkih centi/lb, odnosno 9,5% više nego u prethodnom mjesecu. Cijene robusta kahve porasle su za 4,1%, odnosno na 74,02 američka centa/lb. Cijene Columbian Milds-a porasle su za 7,3% ili na 133,49 američkih centi/lb dok su cijene ostalih Milds sorti porasle za 7,6%, odnosno na 129,73 američka centa/lb.

Kao rezultat ovih kretanja cijena, razlika između Columbian Milds i ostalih Milds sorti u junu 2019. pala je za 2,3%, odnosno na 3,76 američkih centi/lb, u poređenju sa podacima iz maja 2019. godine.

²⁰ www.ico.org

Slika 2. ICO grupni indikator dnevnih cijena

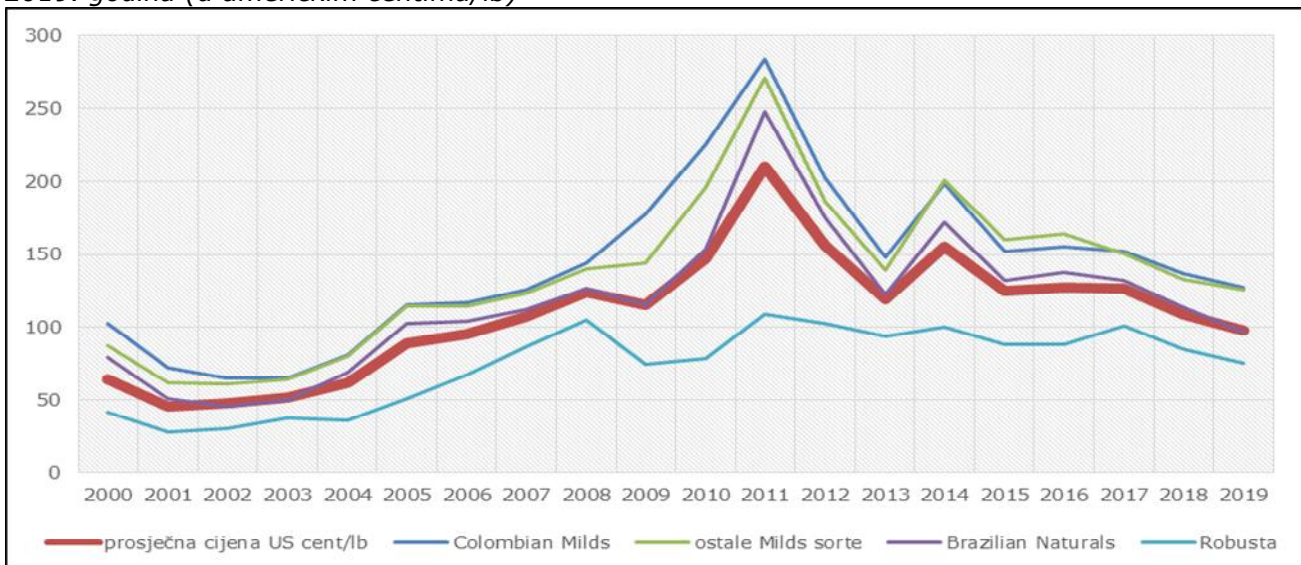
Izvor: Međunarodna organizacija za kahvu

U maju 2019. godine, svjetski izvoz kahve porastao je za 19,4% ili na 11,6 miliona vreća u odnosu na maj 2018. godine. Procjenjuje se da će globalna potrošnja kahve u 2019. godini porasti za 2,0%, odnosno na 164,64 miliona vreća, međutim uprkos stalnom rastu potražnje, očekuje se globalni proizvodni višak od 3,11 miliona vreća.

U grafikonu 1. predstavljen je prosjek kompozitnih i grupnih godišnjih pokazatelja cijena prikazanih u američkim centima/lb u periodu 2000. – P1 2019. godina²¹ za svaku godinu pojedinačno. Iz podataka možemo vidjeti da su u posmatranom periodu cijene kahve bile najveće u 2011. godini nakon čega dolazi do pada cijena kahve.

²¹ P1 predstavlja prvo polugodište, odnosno period januar-juni

Grafikon 1. Prosjek kompozitnih i grupnih godišnjih pokazatelja cijena kahve za period 2000-P1 2019. godina (u američkim centima/lb)

Izvor: Međunarodna organizacija za kahvu²²

Budući da su tržišne cijene kahve u posljednjih nekoliko godina znatno opale, prihodi od prodaje kahve često nisu dovoljni da pokriju troškove proizvodnje, što je posebno teško pogodilo male poljoprivrednike. Potražnja za kahvom je konstantna međutim na cijenu zrna kahve utiču prvenstveno vremenski uslovi i politička situacija u zemljama proizvođačima.

5. Značaj trgovine kahvom u EU

S obzirom da EU ima najveću potrošnju kahve po glavi stanovnika na svijetu i najveći je uvoznik kahve važno se osvrnuti na podatke o uvozu i izvozu kahve u zemljama članicama EU. Prema podacima Međunarodne organizacije za kahvu godišnja potrošnja kahve je veća od 50 miliona vreća²³, odnosno preko 3 miliona tona zelene kahve ili potrošnja preko 4 kilograma pečene kahve po stanovniku EU. Podaci o potrošnji, uvozu i izvozu kahve opisuju ekonomski značaj sektora kahve kako u industriji hrane i pića u EU tako i u ekonomskom značaju kahve za EU. S obzirom na veliki ekonomski značaj kahve u nastavku ćemo analizirati EU trgovinu kahvom.

5.1. Uvoz zelene kahve u zemlje EU prema obimu, porijeklu i tipu kahve

Trgovina zelenom kahvom unutar zemalja članica EU (u daljem tekstu EU28)²⁴ veoma je značajna. Iako su podaci Eurostata pouzdani, realan uvoz po porijeklu ili vrsti kahve u praksi je veoma teško odrediti sa bilo kojom tačnošću. Prilikom dolaska zelene kahve u glavne luke za kahvu unutar EU28, porijeklo zelene kahve može se zabilježiti kao Njemačka kada dođe u luku Hamburg ili kao Belgija kada se istovari u luci Antwerpen. Prema tome, analiza uvoza zelene kahve u EU28 na osnovu podataka Eurostata ukazuje na trendove. U grafikonu 2. procentualno su prikazani najveći dobavljači zelene kahve u zemlje EU28 u 2018. godini.

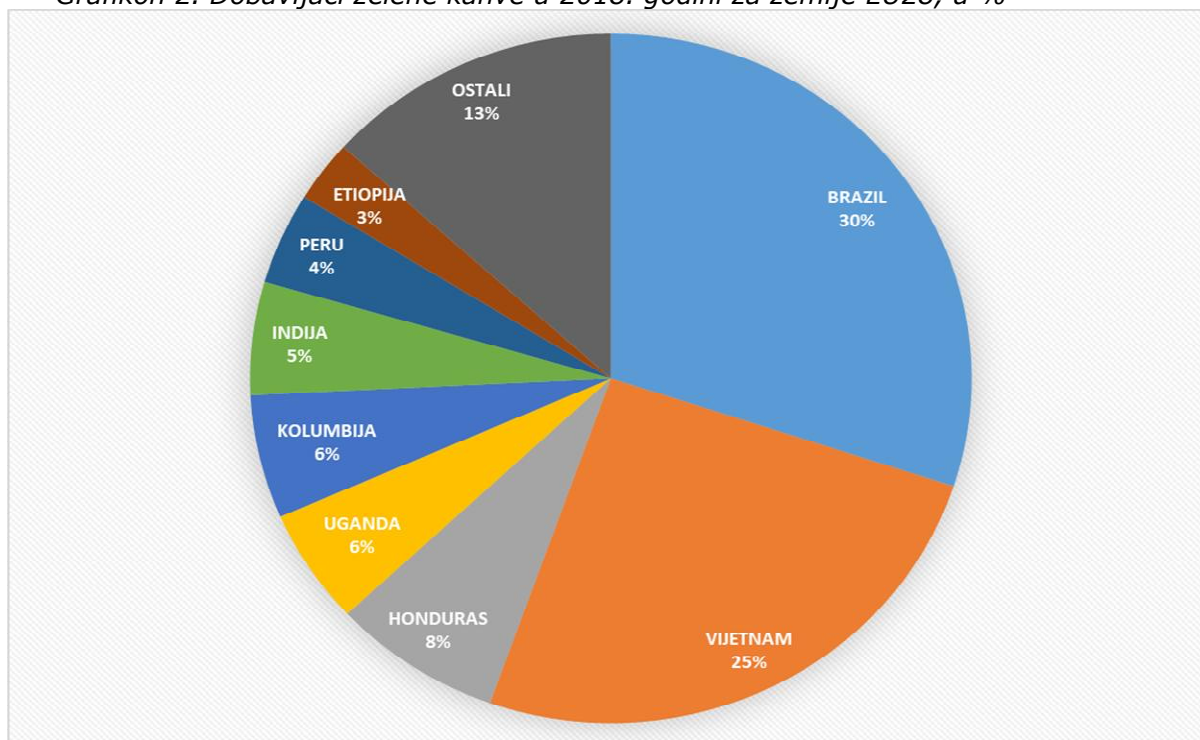
²² www.ico.org

²³ 1 vreća = 60 kg kahve

²⁴ EU28 obuhvata svih 28 zemalja članica Evropske Unije

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

Grafikon 2. Dobavljači zelene kahve u 2018. godini za zemlje EU28, u %

Izvor: Eurostat

Prema istom pravilu kao i kod podataka o obimu uvoza zelene kahve, trendovi podjele uvoza zelene kahve po vrsti kahve u EU28 prikazani su u tabeli 2.

Tabela 2. EU28 uvoz po vrsti kahve u periodu 2017-2018. godina, u %

Ukupan EU28 uvoz zelene kahve po vrsti kahve (%)		
Vrsta kahve	2017	2018
Arabika	62.9	60.5
<i>Brazilian Naturals</i>	34.2	33.2
<i>Colombian Milds</i>	8.2	7.2
<i>Other Milds</i>	20.5	20.1
Robusta	34.8	35.4
Ostale vrste kahve	2.3	4.1
Ukupno	100.0	100.0

Izvor: Eurostat²⁵

Iz podataka vidimo da arabika dominira prilikom uvoza u 2017. i 2018. godini. Uvoz zrna zelene kahve arabika u odnosu na zrno zelene kahve robusta skoro pa je udvostručen.

²⁵ Isključena je trgovina unutar EU

5.2. Uvoz zelene kahve bez kofeina, standardne pržene kahve, pržene kahve bez kofeina i instant kahve

Iako uvoz zelene kahve predstavlja više od 95,0% ukupne količine proizvoda od kahve koji se uvoze u područje EU28, analiza ostalih proizvoda od kahve je takođe od značaja za bolje razumjevanje evropskog tržišta kahve. U tabeli 3. prikazan je procenat EU28 ukupnog uvoza svih vrsta kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018. godina.

Tabela 3. EU28 uvoz svih vrsta kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018, u % ukupnog uvoza

EU28 uvoz zelene kahve i drugih proizvoda od kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)			
Vrsta kahve	2016	2017	2018
Zelena kahva	96.0	95.8	95.8
Zelena kahva bez kofeina	0.4	0.4	0.5
Pržena kahva	1.7	1.9	2.0
Pržena kahva bez kofeina	0.1	0.2	0.2
Ekstrakti od kahve	1.7	1.7	1.5
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U tabeli 4. prikazan je procenat povećanja/smaljenja ukupnog EU28 uvoza svih vrsta kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Poređenja su vršena u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 4. Povećanje/smanjenje EU28 uvoza svih vrsta kahve iz zemalja koje nisu članice EU28, u %

EU28 uvoz zelene kahve i drugih proizvoda od kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)		
Vrsta kahve	2017	2018
Zelena kahva	95.7	105.2
Zelena kahva bez kofeina	115.6	110.8
Pržena kahva	105.2	111.4
Pržena kahva bez kofeina	105.5	114.7
Ekstrakti od kahve	91.6	96.8
Ukupno	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Podaci Eurostata pokazuju da uvoz zelene kahve bez kofeina značajno raste u posljednjih nekoliko godina te je u 2018. godini za 10,8% veći u odnosu na 2017. godinu. Uvoz standardne pržene kahve je takođe u stalnom porastu te je u 2018. godini porastao za 11,4% u odnosu na 2017. godinu, dok je uvoz pržene kahve bez kofeina takođe dostigao povećanje za 14,7% u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz instant kahve ima tendenciju opadanja u 2018. godini.

Nekoliko zemalja koje proizvode kahvu imaju značajnu proizvodnju instant kahve i glavni su izvoznici ovog proizvoda. U tabeli 5. prikazan je EU28 procenat ukupnog uvoza instant kahve iz zemalja koje nisu članice EU28, u periodu 2016-2018. godina.

Tabela 5. EU28 uvoz instant kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018, u % ukupnog uvoza

EU28 uvoz instant kahve iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)			
Zemlja	2016	2017	2018
Brazil	23.5	20.1	21.1
Indija	10.4	13.1	16.8
Ekvador	18.6	18.0	13.4
Vijetnam	7.5	11.1	13.0
Švajcarska	10.1	9.9	10.9
Kolumbija	8.4	8.9	9.4
Ostali	21.5	18.8	15.4
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Svi osim Švajcarske od šest najvećih dobavljača instant kahve u zemlje EU28 su zemlje koje inače proizvode kahvu. Ekvador je bio glavni snabdjevač instant kahvom u zemlje EU28, ali njegovo tržišno učešće naglo opada u 2018. godini te je sada treći dobavljač sa 13,4%. Brazil je i dalje na vrhu. Indija je zauzela veoma visoku poziciju i ona je drugi najveći dobavljač instant kahve u zemlje EU28. Njeno tržišno učešće u 2018. godini poraslo je u odnosu na prethodne godine te čini 16,8%. Vijetnam je potisnuo Švajcarsku na petu poziciju, a njen izvoz nastavio je stabilan uspon.

Analizirajući podatke o uvozu pržene kahve (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28, iz tabele 6. vidimo da je značajno najveći uvoz iz Švajcarske.

Tabela 6. EU28 Uvoz pržene kahve (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018. godina, u %

EU28 uvoz pržene kahve (sa i bez kofeina) iz zemalja koje nisu članice EU28			
Zemlja	2016	2017	2018
Švajcarska	90.2	90.7	94.4
Sjedinjene Američke Države	6.2	4.5	1.7
Brazil	1.0	1.9	1.1
Bosna i Hercegovina	1.0	1.1	1.0
Sirija	0.8	1.0	1.0
Srbija	0.8	0.8	0.9
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U prikazanoj tabeli četvrto mjesto zauzima Bosna i Hercegovina (BiH). Zbog geografskog položaja i blizine pojedinih zemalja članica EU28, te nižih troškova prevoza, dubljom analizom dolazimo do saznanja da su iz grupe zemalja EU28 Hrvatska i Slovenija najznačajniji uvoznici pržene kahve iz BiH.

U tabeli 7. prikazan je procenat povećanja/smanjenja uvoza pržene kahve (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Poređenja su vršena u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 7. Povećanje/smanjenje uvoza pržene kahve sa i bez kofeina u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28, u %

EU28 uvoz pržene kahve sa i bez kofeina iz zemalja koje nisu članice EU28		
Zemlja	2017	2018
Švajcarska	105.7	117.0
Sjedinjene Američke Države	75.7	41.8
Brazil	196.6	63.2
Bosna i Hercegovina	118.0	109.4
Sirija	138.0	111.0
Srbija	109.2	116.3

Izvor: Eurostat

Zemlje EU28 uvezle su 17,0% više pržene kahve (sa i bez kofeina) iz Švajcarske u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu. Uvezene količine standardne pržene kahve u zemlje EU28 iz drugih zemalja koje nisu članice EU28 naglo su opale. Uvoz iz Sjedinjenih Američkih Država (SAD) u 2018. godini opao je za -58,2% u odnosu na 2017. godinu, dok je iz Brazila uvoz u 2018. godini opao za -36,8% u odnosu na prethodnu godinu. BiH kao četvrti najveći dobavljač pržene kahve u zemlje EU28 u 2018. godini isporučila je 9,4% više pržene kahve u odnosu na 2017. godinu.

5.3. Izvoz kahve iz zemalja EU28

EU28 zemlje nisu samo glavni uvoznik zelene kahve. Ove zemlje su takođe značajan izvoznik kahve i proizvoda od kahve. Uvoz zelene kahve bez kofeina i standardne pržene kahve u zemlje EU28 je skroman u poređenju sa izvozom istih proizvoda. U tabeli 8. prikazan je procenat ukupnog EU28 izvoza zelene kahve i drugih proizvoda od kahve u zemlje koje nisu članice EU28 u trogodišnjem periodu.

Tabela 8. Ukupan EU28 izvoz zelene kahve i drugih proizvoda od kahve u zemlje koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018, u %

EU28 izvoz zelene kahve i drugih proizvoda od kahve u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Vrsta kahve	2016	2017	2018
Zelena kahva	13.7	12.1	13.6
Zelena kahva bez kofeina	32.1	30.7	28.1
Pržena kahva	38.4	41.7	42.7
Pržena kahva bez kofeina	0.9	0.9	0.9
Ekstrakti od kahve	14.9	14.6	14.7
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U tabeli 9. prikazan je procenat povećanja/smanjenja EU28 izvoza zelene kahve i drugih kahve proizvoda u zemlje koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Poređenja su vršena u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 9. povećanje/smanjenje EU28 izvoza zelene kahve i drugih proizvoda od kahve u zemlje koje nisu članice EU28, u %

EU28 izvoz zelene kahve i drugih proizvoda od kahve u zemlje koje nisu članice EU28 (%)		
Vrsta kahve	2017	2018
Zelena kahva	90.8	116.4
Zelena kahva bez kofeina	98.3	94.7
Pržena kahva	111.3	106.3
Pržena kahva bez kofeina	107.9	97.1
Ekstrakti od kahve	100.2	104.5

Izvor: Eurostat

Izvoz zelene kahve iz zemalja EU28 porastao je za 16,4% u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu premašivši rekordne nivoe zabilježene u 2016. godini. Izvoz zelene kahve bez kofeina nastavio je treću godinu zaredom da opada, te je u 2018. godini manji za -5,3% u odnosu na 2017. godinu. Izvoz pržene kahve u 2018. godini zadržao je trend rasta kada je u pitanju standardna pržena kahva 6,3%, dok se izvoz pržene kahve bez kofeina smanjio za -2,9% u 2018. godini u odnosu na prethodnu. Izvoz instant kahve porastao je za 4,5% nakon što je bio na istom nivou tokom prethodne tri godine. Dvadeset glavnih destinacija izvoza pržene kahve (sa i bez kofeina) iz EU28 u periodu 2016-2018. godina prikazano je u tabeli 10.

Tabela 10. Ukupan EU28 izvoz pržene kahve (sa i bez kofeina) u zemlje koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018. godina, u %

EU28 izvoz pržene kahve (sa i bez kofeina) u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Ruska Federacija	15.1	15.6	16.4
Ukrajina	11.3	11.5	12.0
Šjedinjene Američke Države	11.3	12.1	11.5
Švajcarska	9.5	8.0	8.1
Norveška	5.0	4.8	4.6
Kanada	3.6	4.3	4.5
Australija	5.7	5.4	4.4
Turska	2.8	2.7	3.2
Izrael	2.3	2.0	2.2
Kina	2.1	2.3	2.0
Ujedinjeni Arapski Emirati	2.8	2.2	1.9
Južna Koreja	1.8	1.9	1.9
Albanija	1.9	1.7	1.8
Japan	1.8	1.7	1.8
Saudijska Arabija	1.2	1.3	1.8
Bjelorusija	2.0	1.6	1.6
Libija	0.5	0.7	1.3
Srbija	1.2	1.2	1.3
Bosna i Hercegovina	1.4	1.2	1.2
Brazil	1.3	1.2	0.9
Ostali	15.5	16.5	15.6
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Ruska Federacija ostala je najveća destinacija izvan EU28, koja je apsorbirala 16,4% ukupnog izvoza, a istovremeno je i povećavala svoju potražnju. Ukrajina je premašila SAD i trenutno je drugi najveći kupac kahve sa 12,0% od ukupnog EU28 izvoza. Prodaja u Ukrajinu takođe je porasla u 2018. godini. SAD su sada treća destinacija za izvoz pržene kahve iz EU28 sa 11,5% od ukupnog izvoza. Švajcarska ostaje četvrta najznačajnija destinacija za izvoz pržene kahve sa 8,1%. Ove četiri zemlje Ruska Federacija, Ukrajina, SAD i Švajcarska predstavljaju blizu 50,0% od ukupnog izvoza pržene kahve iz EU28 (48,0% u 2018. godini) i postavljaju tempo za razvoj EU28 prodaje pržene kahve na spoljnim tržištima. Međutim, postoje i druga netradicionalna tržišta koja pokazuju pozitivan trend u periodu 2016-2018. godina kao što su Kanada, Libija, Turska i Saudijska Arabija. Libija je trenutno najbrže rastuće tržište za prženu kahvu iz EU28 nakon što je izvoz ovog proizvoda u Libiju značajno porastao u posmatranom periodu. Sa druge strane, izvoz u Ujedinjene Arapske Emirate, Australiju i Brazil znatno je smanjen. Bosna i Hercegovina takođe predstavlja značajno tržište za EU28 izvoz pržene kahve (sa i bez kofeina).

Što se tiče izvoza instant kahve iz EU28 u zemlje izvan EU28 najveći uvoznik ostao je Ruska Federacija, iako je učešće izvoza u ovu zemlju nastavilo da se smanjuje u 2018. godini. Ovaj negativni trend započeo je 2010. godine kada je udio Ruske Federacije u EU28 izvozu iznosio 33,0%. Međutim, Ruska Federacija i dalje apsorbira 20,5% ukupnog EU28 izvoza instant kahve. Ukrajina je sada drugi najveći kupac instant kahve iz zemalja EU28, uvozeći 14,7% ukupnog izvoza kahve iz EU28, dok je Australija ostala na trećem mjestu sa učešćem od 12,5%. Južna Afrika je učvrstila svoju poziciju kao četvrto tržište po veličini sa učešćem 9,3%. SAD su takođe ostvarile pozitivne rezultate sa porastom učešća od 0,8% u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu. Sa negativne strane, izvoz u Švajcarsku se smanjio, odnosno vratio se na nivo iz 2016. godine što ukazuje na jednokratni porast u 2017. godini. EU28 izvoz u Kanadu i Tursku takođe je pokazao negativan trend u 2018. godini.

Tabela 11. Ukupan EU28 izvoz instant kahve u zemlje koje nisu članice EU28 u periodu 2016-2018. godina, u %

EU28 izvoz instant kahve u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Zemlja	2016	2017	2018
Ruska Federacija	26.1	22.8	20.5
Ukrajina	13.9	12.1	14.7
Australija	11.4	12.0	12.5
Južna Afrika	7.6	9.4	9.3
Sjedinjene Američke Države	4.2	5.1	5.9
Norveška	3.8	3.7	3.8
Turska	3.5	3.9	3.1
Egipat	3.5	2.6	2.9
Kanada	2.7	3.1	2.5
Švajcarska	2.5	3.9	2.4
Ostali	20.8	21.4	22.4
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat